קנין הלכה

3

מראי מקומות

מס׳ 1

חודש אייר תשפ"ד
או"ח הלכות עירובין

סימן שמה

קנין הלכה

Dirshu
דרשו ד׳ ועוזו
קרן עולמית לחיזוק
ועידוד לימוד התורה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד׳ ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן שמה

סעיף א

מלאכת הוצאה היא אחת מל"ט אבות מלאכה, ועניינה הוא שלא יעקור אדם חפץ מרשות היחיד ויוציאנו לרשות הרבים ויניחנו שם, וכן לא יכנים מרשות הרבים לרשות היחיד. עוד למדו חז"ל מפי השמועה שהמעביר חפץ ארבע אמות הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב.[1] [2]

החיוב על מלאכת הוצאה נאמר בין כאשר מוציא את החפץ על ידי הושטתו והנחתו שם, ובין אם הולך ברגליו ומניחו, ובין אם זורק את החפץ מרשות לרשות [והזריקה היא תולדה דמלאכת הוצאה כמבואר בגמרא (שבת דף צו:)].
היה עומד ברשות היחיד וחפץ על גביו והלך לרה"ר ועמד שם, הרי זה חייב, דעקירת גופו עם החפץ שעליו נחשבת כעקירת החפץ, והנחת גופו ברה"ר נחשבת כהנחת החפץ.[3]

ומעתה יש להגדיר מהי רשות היחיד ומהי רשות הרבים. דינים אלו נתפרשו בברייתא [דף ו.] ובשו"ע בסימן זה.

מקום שאינו מתאים לגדרי רשות היחיד [שאינו מוקף מחיצות] וגם לא לגדרי רשות הרבים [שאינו עשוי להילוך הרבים] נקרא "מקום פטור", ומותר להוציא חפץ מרה"י למקום פטור, וכן להכנים ממנו לרה"י, וכן מותר להעביר חפץ מרשות הרבים למקום פטור ולהיפך.
ונמצא שמן התורה יש ג' רשויות לשבת: רשות היחיד, רשות הרבים ומקום פטור.

וחכמים חידשו על חלק ממקומות הפטור דין רשות מדרבנן והיא "כרמלית", ואסרו להוציא מרשות היחיד לכרמלית וכן להכנים מכרמלית לרה"י, וכן אסרו להוציא מרה"ר לכרמלית, וכן אסרו לטלטל ד' אמות בכרמלית.[4]

ומעתה אחרי תקנת חכמים הנ"ל שתיקנו כרמלית, יש ד' רשויות לשבת: רשות היחיד, רשות הרבים, כרמלית, ומקום פטור.

ביאורים והערות

1. הא דהעברת חפץ ד' אמות ברה"ר נחשבת כמוציא מרשות לרשות, כן הוא לשון הרמב"ם [פי"ב ה"ח]. ועיין ר"ן על הרי"ף פרק כלל גדול [דף לא: ד"ה המוציא] שכתב שהעברת ד' אמות ברה"ר היא תולדה דמלאכת הוצאה, לפי שד' אמות הן רשותו של אדם, ומי שמוציא חוץ לד' אמות הוה ליה מוציא מרשות לרשות. והוסיף הר"ן דמה שאמרו בגמ' [שבת דף צו:] דמעביר ד' אמות ברה"ר הילכתא גמירי לה, היינו דההלכה נאמרה לחייב העברת ד' אמות כדין מוציא מרשות לרשות, ולכן המעביר ד' אמות ברה"ר חייב חטאת, [ובמזיד חייב סקילה וכרת], אף שאין עונשין על הלכה למשה מסיני.
2. מלבד הוצאה מרשות לרשות והעברת ד' אמות ברה"ר יש חיוב נוסף על המושיט חפץ מרשות היחיד לרשות היחיד אם רה"ר באמצע, והיינו כאשר שתי רשויות היחיד האלו הן בדיוטא אחת, כלומר בשורה אחת בצד אחד של הרחוב. [ובתוס' [דף ב. ד"ה שבועות] נקטו שגם המעביר חפץ ברגליו מרה"י לרה"י דרך רה"ר חייב, והרשב"א והריטב"א נחלקו בזה וסוברים דלא מצינו שנתחדש חיוב כזה].
3. גמ' דף ג.
4. ופעמים שנתנו מדרבנן דין כרמלית למקום שהוא רשות היחיד מן התורה, כגון קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה, וכן מקום המוקף ג' מחיצות ופרוץ במילואו לכרמלית או לרה"ר, וכן מקום מוקף מחיצות שיש בו פירצה יותר מעשר אמות והוא פרוץ לכרמלית או לרה"ר, מקומות אלו הם רה"י מן התורה, והזורק לתוכם מרה"ר חייב, אך לחומרא דינם ככרמלית ואסור לטלטל בהם יותר מד' אמות, וכן אסור לטלטל מהם לרה"י גמורה.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ב

ביאור בדברי הט"ז ס"ק ב האם עובי המחיצות מצטרף לשיעור ד' טפחים

הראשונים נחלקו בהא דבעינן שיעור ד' טפחים ברשות היחיד, אם עובי המחיצות מצטרף לשיעור זה, או דבעינן שיהא חלל ד"ט מלבד המחיצות:

א] דעת רבינו חננאל [דף ח.] דבעינן חלל ד"ט מלבד המחיצות.[5]

ב] תוס' [דף ח. ד"ה רחבה] והרא"ש [פ"ק סי' יד] כתבו דעובי המחיצות משלים לשיעור ד"ט, והטעם, משום דאי בעי מנח מידי על המחיצות ויהא לו שיעור ד"ט להשתמשות ע"ג המחיצות.

מקור הסברא שכתבו תוס' והרא"ש דאי בעי מנח מידי ומשתמש הוא בגמ' [עירובין דף עח.], עיי"ש שאמרו דעמוד גבוה י' ורחב ד"ט הוי רה"י אף אם נעץ על גביו יתד גבוהה ג"ט, ואין אומרים שיתד זאת ממעטת את שיעורו של העמוד דאין כאן ד"ט להשתמשות, אלא גם היתד ראויה לשימוש דאפשר דתלי בה מידי. ושאלו בגמ' מה הדין אם מילא את כל העמוד ביתידות, דכאן לא שייך לומר שיתלה בכולן מידי, ואמרו ע"ז דמ"מ נשאר שיעור ד"ט להשתמשות, דיכול להניח ע"ג היתידות דף רחב ד"ט על ד"ט וישתמש על גביו.

והביאו בגמ' מקור לסברא זו דאיבעי מנח מידי, מהא דבור וחולייתו [העפר שסביב הבור המשמש כמחיצה סביב הבור] מצטרפים לשיעור רה"י, ופירשו רש"י ותוס' שהכוונה להא דמצרפין את הבור ואת חולייתו לשיעור ד"ט לשוויי רה"י. והטעם משום שאיבעי מנח מידי על החוליא ומשתמש, דלולי הסברא הזו לא היה בזה דין רה"י כיון שאין כאן שיעור ד"ט להשתמשות.

א] ועיי"ש בתוס' שכתבו דדין זה שמצרפין הבור וחולייתו לשיעור ד"ט מהטעם הנ"ל דאי בעי מנח וכו' מיירי כשהחוליא גבוהה י"ט מרשות הרבים שסביבה, והביאור בדבריהם הוא דבאופן זה אם היה מניח דף רחב ד"ט על החוליא ועל הבור היתה החוליא נראית כמין עמוד גבוה י' ורחב ד', שדינו כרה"י.

ב] והוסיפו תוס' דמטעם זה נראה שרק ע"ג החוליא הוי רה"י ולא בתוך הבור, שהרי אם היה מכסה את הבור והחוליא בדף היה זה נידון כעמוד שגבוה י"ט וכנ"ל.

והנה הט"ז [ס"ק ב] כתב דרש"י ותוס' והרא"ש סוברים שמצרפין את עובי המחיצות לשיעור ד"ט לרה"י, וכתב לדחוק דגם דעת הרמב"ם כן, והמג"א [ס"ק א] כתב בפשיטות דאכן מצרפין את עובי המחיצות אלא דבעינן חלל ד"ט מלבד המחיצות.

ובספר אבן העוזר וכן בספר תוספת שבת כתבו דאין מחלוקת בין הרמב"ם ובין תוס' והרא"ש, דלענין שתהא רשות היחיד בין המחיצות, בתוך הבור או בתוך הכלי, מסכימים גם רש"י ותוס' והרא"ש דדוקא כשיש חלל ד' טפחים בין המחיצות הוי רה"י, ואין מצרפין המחיצות לשיעור זה, וכמו שכתב רש"י בכמה מקומות דאין מחיצה לחלל פחות מד"ט, ורק לענין לשווי רה"י ע"ג המחיצה כתבו בתוס' דמצרפין עובי המחיצות מחמת הסברא דמנח מידי ומשתמש. [ולענין הסוגיא דשבת (דף ח.) בזרק כוורת, שאם דינה כרשות היחיד פטור משום דהוי כזורק רשויות כשיטת רש"י, או משום דהוי כזורק מרה"י לרה"י כשיטת תוס', די בזה שיש דין רה"י ע"ג המחיצות מטעם דאיבעי מנח מידי ומשתמש].

ביאורים והערות

5. וכתב הר"ח דמטעם זה נקטו בגמ' שם דכוורת עגולה הויא רה"י כשיש בקוטר העיגול ו' טפחים, משום דבעינן שיוכלו להכניס בתוך העיגול ריבוע של ד"ט על ד"ט, ואלכסונו של ריבוע זה הוא ה' טפחים וג' חומשי טפח, ועובי דפנות הכוורת הוא חומש טפח מכל צד, וביחד ב' חומשים, ונמצא שעובי דופני הכוורת משלים לשיעור ו' טפחים שנקטו בגמרא, ועכ"פ מבואר מדבריו דבעינן שיהא בתוך הכוורת חלל של ד"ט על ד"ט.

קנין הלכה

מראי מקומות

ומעתה יבוארו דברי המשנ"ב [ס"ק ג] בהביאו את מחלוקת הראשונים אם מצרפין את עובי המחיצות, וגם יבואר מה שהביא מהאחרונים דאף להשיטות שמצרפין את עובי המחיצות לחלל, מ"מ אין זה אלא לענין דע"ג המחיצות הוי רה"י ולא לענין תוך הכלי.[6]

<u>בדין תל משופע, משנה ברורה ס"ק ה</u>

בגמ' [שבת דף ק.] איתא דתל משופע נחשב רשות היחיד אם שיפועו מתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות של שיפוע.

בריטב"א [עירובין דף יט: ד"ה תל] מבואר שהארבע אמות נמדדות באורך השיפוע של המדרון, ולא בקו אוירי בין תחילת המדרון לבין המקום הגבוה י"ט, וכן משמע בשו"ע [להלן סי' שצט סעיף ד], וכן משמע במשנ"ב [סי' שסג ס"ק קנד]. ואילו בחזו"א [כלאים סי' יב ס"ק כג ד"ה במש"כ] כתב ששיעור ד' אמות נמדד בקו אוירי, וכן כתב האו"ש [פי"ז הלכות שבת ה"ד] בביאור דעת הירושלמי.

בגדר דין מחיצת תל משופעת מצינו מחלוקת בין האחרונים:

א. הגר"ח על הרמב"ם [הלכות סוכה פ"ד הי"א ד"ה אכן] פירש שקרקע משופעת נידונית כצירוף של מדרגות, והיינו דס"ל דמחיצה היא דוקא כשעומדת במאונך ממש, וכל שיפוע נחשב כריבוי של מדרגות קטנות מאונכות, ולמד מזה הגר"ח שמחיצת רה"י מצטרפת מחלקים קטנים ואין צריך שיהיו כל עשרה הטפחים ביחד.

ב. החזון איש [סי' קח ס"ק ט] נקט דעצם פני התל המשופעים הם המחיצה, דמחיצה אינה חייבת לעמוד בדוקא במאונך אלא אף כשהיא משופעת דינה כמחיצה אם מתלקט י"ט מתוך ד' אמות.[7]

<u>דין הקרקע המשופעת</u>

בגמרא [שבת דף ק.] איתא שאם זרק חפץ ד' אמות ברשות הרבים, והחפץ לא נח ע"ג קרקע אלא נדבק בכותל [כגון שזרק דבילה שמינה שטבעה להתדבק], אם נדבק בתוך גובה י"ט חייב דהוי כאילו נח ברשות הרבים, והיינו דחפץ הנדבק בכותל חשיב מונח באויר רה"ר וחייב.

ונחלקו הראשונים בדין כותל משופע:

א. תוס' [שבת דף ה: ד"ה בכותל] נקטו דפני הכותל המשופע לא חשיבי כאויר רשות הרבים,[8] וכן נקט הרשב"א [שם], וכתב הרשב"א דהשיפוע הוי כרמלית.

ב. הרמב"ן [שם] כתב שכותל משופע דינו ככותל זקוף, ולכן חפץ שנח על השיפוע חשוב כמונח ברה"ר. וכן דעת הריטב"א [עירובין דף צח.], והובאה מחלוקת זו בביה"ל [סי' שנב ס"ב ד"ה בענין].

ביאורים והערות

6. ומבואר מדברי המשנ"ב, שאף שבספר אבן העוזר כתב שאין מחלוקת בין הרמב"ם לבין תוס' והרא"ש, מ"מ נקט המשנ"ב שיש בנידון זה מחלוקת הראשונים, והיינו שיש ראשונים [ואולי הר"ח מכללם] הסוברים שגם על גבי המחיצות אין דין רה"י, דלא ס"ל דסברת אי בעי מנח מידי מהניא בזה.

7. עיין בה"ל להלן [סי' שנח ס"ב ד"ה ואם] שמבואר מדבריו שאם יש תל העשוי כמדרגות, הרי הוא נידון כרה"י אם מתחילת התל עד ראשו מתלקט י"ט מתוך ד' אמות, וכתב זאת הבה"ל אף באופן שהמדרגות רחבות ד' טפחים והן נוחות לדריסת בני אדם. ולכאורה לפי החזו"א אין מקום לדמות מדרגות לתל המתלקט, דבמדרגות המחיצה היא הגידוד של כל מדרגה, והגידוד הוא מאונך, והנידון הוא אם האפשרות לדרוס על המדרגות מבטלת את המחיצה, ואילו בתל הנידון הוא בשיעור מחיצה משופעת. ולכאורה מבואר בביה"ל הנ"ל כהבנת הגר"ח.

8. ורק אם רבים מכתפין על השיפוע דינו כרה"ר, עיי"ש בתוס'.

קנין הלכה

מראי מקומות

והחזו"א [סי' קח ס"ק ט] כתב דקרקע משופעת בשיעור כזה שנחשבת למחיצה אינה יכולה להיחשב קרקע או מקום להיחשב רשות עצמה, ולכן כתב דפני הכותל המשופע אינם נחשבים כרמלית [לפי תום' והרשב"א] מצד עצם המקום המשופע, אלא השיפוע נחשב כזקיפה והחפץ כמונח באויר רה"ר, אלא שמתוך שאין הרבים מהלכין תחתיו נקטו תום' והרשב"א שמקום זה חשיב כרמלית.

עוד הוסיף החזו"א דגם פני הכותל או התל המשופעים למעלה מעשרה טפחים אינם נחשבים כקרקע שוה להיותם רשות, ולכן אינם נחשבים רשות היחיד, וחפץ המונח שם דינו כמונח בכותל זקוף למעלה מי"ט דחשיב מונח במקום פטור כיון שהוא מונח באויר רה"ר למעלה מי"ט.[9] ורק כאשר נפסקה הזקיפה של הכותל או התל ומתחילה קרקע שוה [או שהיא בשיפוע מתון שאינו נחשב כמחיצה] אז הוי קרקע רה"י.[10]

<u>בביאור השיטה שהובאה ברמ"א דבעינן ברה"י שיעור הן ואלכסונם</u>

מקור הדין בשיטת ר"ת בתום' [עירובין דף נא. ד"ה כזה], הובאה בהג"א על הרא"ש [פ"א שבת סי' יג]. בגמ' שם נתבאר שבאלפיים אמה של תחום שבת נקבע התחום כטבלא מרובעת שיש לה פיאות, פי' שהקו האלכסוני אל קצות הריבוע גדול מאלפיים אמה, כפי שאלכסון הריבוע גדול מהריבוע. והוסיפו ע"ז בגמרא "כזה יהיו כל שובתי שבת", ולכן המעביר ד' אמות ברשות הרבים אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונן, ויבואר דין זה בע"ה להלן [סי' שמט].

עוד הוסיפו בגמרא דה"נ עמוד ברה"ר גבוה י"ט ורחב ד"ט אינו נעשה רה"י עד שיהא בו שיעור הוא ואלכסונו. ונחלקו הראשונים בביאור דין זה:

א. הרשב"ם [מובא בתום' שם ד"ה כזה] כתב דיש להבחין בין שני מקרים, אם העמוד עומד באופן שצלעותיו מתאימות לרוחות העולם, ואלכסונו עומד לאלכסון העולם, אז סגי בד"ט על ד"ט כדי להיחשב רה"י, דיש להם גם אלכסון המתאים לאלכסון העולם, אך אם העמוד עומד באופן שאין צלעותיו מתאימות לרוחות העולם, ואלכסונם אינם עומדים לאלכסון העולם אלא הם בין מזרח למערב ובין צפון לדרום, אז לא סגי בד"ט על ד"ט אלא בעינן שגם כלפי אלכסון העולם יהיו לרשות זו שיעור אלכסון של ד"ט על ד"ט והיינו ה' טפחים וג' חומשין, וא"כ בעינן בכה"ג עיגול שקוטרו ה' טפחים וג' חומשים, שיש בו שיעור אלכסון לכל רוח כדי שייחשב רה"י.

ב. ור"ת נחלק על הרשב"ם, ונקט דכשאמרו שצריך בעמוד שיעור הן ואלכסונן מיירי בכל גווני שהעמוד עומד, והיינו דלא סגי בד"ט על ד"ט אלא בכל גווני בעינן שיהא לכל הפחות עיגול שקוטרו ה' טפחים וג' חומשים [או ריבוע שאפשר להכנים בתוכו עיגול כזה].

ג. אמנם מלשון רש"י [שם ד"ה הן ואלכסונן] דייקו הא"ר והגר"א דס"ל דבכל גווני סגי בריבוע שיש בו ד"ט על ד"ט, וממילא יש בו אלכסון של ה' טפחים וג' חומשים וסגי בזה להיחשב רה"י.

ביאורים והערות

9. ומשמע בחזו"א שגם לדעת תוס' והרשב"א דין הכותל המשופע למעלה מעשרה כמקום פטור. ולכאורה בלשון הרשב"א שכתב דכותל משופע שאני כיון שהוא מקום מסויים שנח בו החפץ, משמע טפי שהרשב"א דן את עצם פני הכותל כרשות, והיא כרמלית.

10. וקצ"ע דבתוס' [עירובין דף פט. ד"ה במחיצות] משמע שהגגין שלהם היו נחשבים רה"י אם לא שהיו בולטין חוץ למחיצות הבית, דאם לא היו בולטין היו מחיצות הבית מועילות לעשותם רה"י, כדין כל גג, והרי גגין שלהם היו עשויים בשיפוע, כמבואר בתוס' שם, ושיפוע זה היה מתלקט י"ט מתוך ד' אמות, ואפ"ה משמע בתוס' שהגגין היו נחשבים כרה"י אם לא היו בולטין. ואפשר דתוס' אזלי לשיטתם [דף ה: הנ"ל] דפני כותל לא חשיבי כפני כותל זקוף. אמנם לפי הרמב"ן והריטב"א אפשר דאכן כל מקום משופע כשיעור מחיצה לא חשיב כקרקע להיחשב רשות.

קנין הלכה

מראי מקומות

וסתימת לשון השו"ע הוא כמו שפירש הא"ר בדעת רש"י, והרמ"א הביא את שיטת ר"ת והג"א כיש אומרים, דבעינן לכל הפחות עיגול שקוטרו ה' טפחים וג' חומשין, והא"ר והגר"א נקטו לדינא כשיטת רש"י, וכתב הא"ר שכן דעת רוב הפוסקים.

סעיף ג

מקור הדין בגמרא [שבת דף צט:], ואמרו שם דכותל המקיף רשות ועושה אותה לרשות היחיד, גם על פני הכותל הוי רה"י מחמת הסברא דלאחרים עושה מחיצה, כ"ש לעצמו.[11]

וכתב בספר תוספת שבת [ס"ק ל] שדין זה נאמר גם באופן שיש רק שלשה כתלים, והרוח הרביעית פרוצה, דלפי רוב הראשונים הרי זו רשות היחיד מן התורה, ולכן גם בזה אמרינן דעל פני הכותל חשיב רה"י מחמת הסברא הנ"ל, דלאחרים עושה מחיצה כ"ש לעצמו.

סעיף ד

מקור הדין דחורי רשות היחיד כרשות היחיד הוא בגמרא [שבת דף ז:], וישנם כמה אופנים של חורים בכתלי רה"י:

א. חורים הפונים רק כלפי רה"י ואינם מפולשים לרה"ר או לכרמלית, דינם כרה"י בין אם הם גבוהים מעשרה טפחים מהקרקע ובין אם הם בתוך עשרה טפחים.

ב. חורים הפונים כלפי רה"י אך הם מפולשים גם כלפי רה"ר, נחלקו בזה הפוסקים:

א) מלשון השו"ע והרמ"א משמע שגם חורים אלו הוי בכל גוונא כרה"י, ולא אמרינן דבני רה"ר משתמשין בחורים הנמצאים בתוך ד"ט ומבטלים מהם שם רה"י, וכך הביא גם הא"ר מהרשב"א בספר עבודת הקודש.

ב) דעת תוס' [דף ז: ד"ה והלכה], ורבינו ירוחם, דיש להבחין בזה בין חורין שבתוך גובה י"ט, שבני רה"ר משתמשים בהן ולכן אין דינם כחורי רה"י אלא כחורי רה"ר [דלהלכה נקטינן שאינם כרה"ר],[12] ובין חורים גבוהים מי"ט, דאין בני רה"ר שולטין בגובה זה ולכן דינם כרה"י אף שהן מפולשים.

לגבי חורים שאינם פונים כלפי רה"י רק כלפי חוץ הביא הרמ"א שאינם כחורי רה"י, ודינם מבואר להלן [סי"ג].

<u>האם בעינן בחורי רה"י הנחה ע"ג מקום ד' על ד', משנ"ב ס"ק טז</u>

בגמרא שבת [דף ד.] מבואר דאין חיוב חטאת על מלאכת הוצאה אלא אם עקר את החפץ ממקום שיש בו ד"ט על ד"ט והניחו על מקום שיש בו שיעור זה, שאז יש חשיבות לעקירה ולהנחה של החפץ.

ואין דין זה נוגע להא דשיעור רשות היחיד הוא ד"ט על ד"ט, אלא הוא דין בפ"ע מצד עצם העקירה וההנחה.

ביאורים והערות

11. והא דבעינן לסברא זו דלאחרים עושה מחיצה ולא אמרינן דניהוי רה"י משום שאיבעי מנח מידי ומשתמש [וכפי שהובא בסעיף הקודם מתוס' עירובין דף עח.] י"ל על פי מש"כ תוס' סוכה [דף ד: ד"ה פחות] שאם יש בין המחיצות מרחק גדול כעשר או עשרים אמה לא שייך לומר בזה דאי בעי מנח מידי, ורק במקום צר כגון עמוד שרוחבו ד"ט אמרינן סברא זו דאיבעי מנח מידי ומשתמש.
והא דלא אמרינן דייחשב המקום שע"פ הכותל כרה"י מדין חורי רה"י, כתבו תוס' שבת [דף צט: ד"ה ומוקף] דעל פני הכותל לא ניחא תשמישייהו דבני רה"י ולכן אין זה נחשב חורי רה"י.

12. והמג"א [ס"ק ב] כתב דתוס' כתבו זאת רק לפי הס"ד, אך למסקנא גם הם מודים שגם חורים מפולשים בתוך י"ט הוו כרה"י, אך הא"ר הביא שרבינו ירוחם הביא בשם תוס' שחורים שלמטה מי' טפחים אינם כרה"י, ומבואר דסברי שתוס' נקטו כן גם להלכה ולא רק בסלקא דעתין שבגמ'. ועיין שעה"צ [ס"ק יא] שהביא שהרבה אחרונים לא נקטו כהמג"א בזה.

קנין הלכה

מראי מקומות

ובגמ' [דף ז.] אמר רב חסדא נעץ קנה בר"ה וזרק חפץ מרשות הרבים ונח על גביו חייב, וביארו בגמ' [דף ח.] דסובר ר"ח שברשות היחיד לא בעינן הנחה ע"ג מקום ד', דרה"י עולה עד לרקיע, ורק ברה"ר בעינן עקירה והנחה מעל מקום ד'.[13]
והביא המשנ"ב [ס"ק ט] שנחלקו הראשונים בחורי רה"י שדינם כרה"י, אם דינם כרה"י גם לענין דלא בעינן הנחה ע"ג מקום ד', אלא גם כשהניח בחור קטן חייב, וזו דעת הרשב"א והמאירי, או דחורי רה"י בעו מקום ד' כדי שהמניח בתוכן יתחייב, וזו דעת תום [שבת דף ז: ד"ה והלכה].

סעיף ה

מקור הדין שאויר רה"י כרה"י עד לרקיע הוא בגמ' [שבת דף ז.].

עיין פמ"ג [מ"ז ס"ק יא] שהסתפק אם גם לגבי בור שהוא רה"י אמרינן דאוירו עולה עד לרקיע, דאפשר דדוקא כשיש מחיצות כגון בכתלים או בעמוד גבוה י' אמרינן גוד אסיק משא"כ בקרקע עולם, או שגם בבור אמרינן גוד אסיק בחוד הפנימי של הבור. ובסימן שנד [א"א ס"ק א-ב] נקט הפמ"ג בפשטות שגם בבור אמרינן דרה"י עולה עד לרקיע. וברשב"א [עבודת הקודש שער ג ס"א] כתב דכל מה שנעשה רה"י אמרינן בו דעולה עד לרקיע.[14]

מג"א ס"ק ג

המג"א הביא את הדין של רב חסדא בשבת [דף ז.] דנעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו חייב, ואפילו גבוה מאה אמה, ועיין לעיל [סעיף ד] ובהערה [שם] שהבאנו את הנידון אם ברה"י בעינן הנחה ע"ג מקום ד'.

סעיף ו

מקור הדין הוא בגמרא [שבת דף ח.], דאם זרק כוורת שיש בה שיעור רה"י ונחה בר"ה דין הכוורת כדין רה"י.[15]

מג"א ס"ק ד, דין כרמלית בכלים

בגמרא [שבת דף ח.] איתא דאם היתה קופתו מונחת ברה"ר והיא גבוהה י"ט ורחבה ד"ט אין מטלטלין מתוכה לרה"ר, דהו"ל הוצאה מרה"י לרה"ר. ופירש"י דפחות מכאן קאי גם על מקרה שיש בקופה רוחב ד' על ד' רק אין גובה י"ט. והקשה רש"י דא"כ ניהוי דינה ככרמלית [כעמוד ברה"ר רחב ד' על ד' ואינו גבוה י', שדינו ככרמלית כמבואר להלן סעיף י] דיאסר לטלטל ממנה

ביאורים והערות

13. כן פירש רש"י בגמרא, וכן דעת הרמב"ן והרשב"א שם דברה"י לא בעינן הנחה ע"ג מקום ד"ט, אמנם ברמב"ם [פי"ג ה"א] משמע קצת שגם ברשות היחיד בעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד', ואילו בפי"ד [הי"ח] הביא הרמב"ם את הדין של רב חסדא גבי נעץ קנה, ומשמע דלא בעינן מקום ד' ברה"י, ועיי"ש במ"מ [בפי"ד] שתמה למה הרמב"ם לא ביאר זאת בריש פי"ג.
ועיין מג"א [להלן ס"ק ג] שהביא את הדין של נעץ קנה, ועיי"ש בפמ"ג [בא"א ס"ק ג'] שהאריך.

14. עיקר דברי הרשב"א [שם] באו לאפוקי משיטת מקצת גדולי המורים הסוברים שעמוד גבוה י"ט ורחב ד"ט לא אמרינן בו דרה"י עולה עד לרקיע משום שאין לו מחיצות הניכרות למעלה. שיטה זו של מקצת גדולי המורים הובאה במאירי [שבת דף צח:] בשם רב האי גאון, וכן כתב הרשב"א בחידושיו [שבת דף צט:] בשם הרמב"ן. והרמב"ן עצמו [שם], וכן הריטב"א כתבו כן בשם רש"י, אולם ברש"י לפנינו [שבת דף ז. ד"ה דעד] מפורש שגם בעמוד אמרינן דרה"י עולה עד לרקיע. בסברת השיטה הזו כתב ר' חיים הלוי [פ"ד סוכה הי"א] דהוא משום דס"ל שדין רה"י עולה עד לרקיע מיוסד על דין גוד אסיק מחיצתא, וסובר רב האי שגוד אסיק אמרינן רק במקום שיש בו מחיצות ולא בעמוד שאין בו מחיצות הניכרות. אמנם להלכה לא נקטינן כשיטה זו.

15. וגם נתבאר בגמרא [לפי פירוש תוס' שם] שגם תחת הכוורת הוי רה"י ולכן ה"ז כאילו הכוורת נחה ברה"י.

לרה"ר. ותירץ רש"י וז"ל לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים הואיל וכלי הוא, עכ"ל.
ונחלקו האחרונים בביאור דברי רש"י:

א. המג"א [ס"ק ד] פירש שדינו של הכלי הזה כרשות הרבים דכיון שאינו קבוע ברה"ר בטל הוא לגביה [כן לשון המג"א סי' רסו ס"ק ז], וכן הביא השעה"צ [ס"ק טו] בשם הרשב"א והר"ן והמאירי.

ב. בספר אבן העוזר נקט דגם כלי מבטל מן התורה שם רה"ר והוי מקום פטור, ורק לא גזרו בזה שיהא כרמלית מדרבנן, וכך מדוייק מלשון רש"י, וכך כתב בהג"א על הרא"ש [סי' טו בשם ר"ח ורש"י].

<u>להלכה</u>: כתב המשנ"ב [ס"ק טז] כהמג"א דהוי רה"ר, וביאר בשעה"צ [ס"ק טו] הטעם משום שכן דעת רוב הראשונים, ועוד הביא בשעה"צ [שם] שבמאירי איתא דגם מקום פטור לא שייך בכלים ובטל לרה"ר, וכן פסק החיי אדם [כלל מט דין ח].

<u>סעיף ז</u>

מקור הדין של רשות הרבים הוא בברייתא [שבת דף ו.], ושם איתא ג' אופנים של רה"ר, סרטיא [פירש"י מסילה שהולכין בה מעיר לעיר] ופלטיא גדולה [פירש"י רחבה של עיר ששם מתקבצים לסחורה] ומבואות המפולשים [פירש"י משני צידיהם לפלטיא, ויש גורסין לסרטיא]. ובשו"ע הוזכרה רחובות [והיינו מבואות המפולשים][16] ושווקים [פלטיא] ולא הוזכרה סרטיא, והמג"א [סק"ה] הוסיף זאת וכן הביא המשנ"ב [ס"ק יז].

לענין שיעור טז אמה נתבאר ברשב"א בעבודת הקודש [ריש שער ג] שהוא שיעור גם באורך רה"ר ולא רק ברוחבה, וכ"כ החיי אדם [כלל מט סי' א] והגר"ז [סעיף יא].

<u>לשון השו"ע "ואינם מקורים"</u>

מקור הדין שרשות הרבים מקורה אינה רה"י, הוא בגמרא [שבת דף ה.], דהמעביר ד' אמות ברה"ר מקורה פטור לפי שאינה כדגלי מדבר.
ובגמרא שבת [דף צח.] מבואר דהעגלות שהיו במשכן לצורך נשיאת קרשי המשכן עם הקרשים שעליהם, החשיבו את רשות הרבים שתחתיהן ותחת הקרשים כרשות הרבים מקורה. ומבואר בזה דאף שהעגלות לא היו קבועות במקומן אלא נועדו לנסוע ממקום למקום, מ"מ בשעה שהן עומדות הרי זו רה"ר מקורה, ולא בעינן דוקא קירוי קבוע.[17]

<u>לשון השו"ע ואין להם חומה או שיש חומה והם מפולשים משער לשער</u>

מקור הלשון של השו"ע [שברשות הרבים שבתוך העיר מיירי בעיר שאין לה חומה, או שהיא מפולשת משער לשער] הוא ברש"י [עירובין דף ו. ד"ה ר"ה], והביאור הוא דבדרך כלל בעיר שאין בה חומה היו הרחובות מפולשים מצד לצד של העיר, אך בעיר

ביאורים והערות

16. מה שנתבאר דרחובות רחבים טז אמה היינו מבואות המפולשים הנזכרים בברייתא, הוא לפי ריהטת שיטת רש"י שם בגמ', אמנם הריב"ש [סי' תה] כתב דמבואות המפולשים שבברייתא איירי במבואות המתקצרים מטז אמה, אלא דכיון שהם מפולשים לרה"ר גמורה הרי הם נעשין רה"ר, כמבואר בתוס' [עירובין דף ו:] וכדלהלן [סעיפים ח-ט].

17. והשפת אמת [שם] והחזו"א [סי' סב ס"ק כב] תמהו בזה, למה קירוי עראי יבטל דין רה"ר, ועיי"ש בחזו"א שדן לומר דכיון שבקרשים עצמם היה שיעור רשות היחיד, לכן חשיבי לבטל דין רה"ר מתחתיהן מדין רה"ר מקורה אף דלא קביעי.

קנין הלכה

מראי מקומות

שיש בה חומה סותמת החומה את הפילוש של הרחובות, ורק אותם רחובות שיש שערים בחומה כנגדם והשערים מכוונים זה כנגד זה משני צידי הרחוב, נחשבים מפולשים.

<u>האם בעינן מפולשים לרשות הרבים</u>

רש"י [שבת דף ו.] כתב דמבואות המפולשים היינו שמפולשים משני ראשיהם לפלטיא, ונוסחא אחרת, לסרטיא. גם לשון הרמב"ם [פי"ד ה"א] הוא דמבואות המפולשים דהוו רה"ר היינו במפולשים לר"ה.

ובהגהת רע"א ציין לשו"ת שביתת יו"ט [להר"ר רפאל יו"ט אנקווה] דנראה דאין זה מוסכם על כל הראשונים, דמסתבר דהרי"ף והרא"ש ועוד ראשונים שכתבו בסתמא דמבואות המפולשים הוו ר"ה ולא פירשו דמיירי במפולשים לרה"ר, סוברים דכל מבואות מפולשים אשר רוחבם טז אמה הוו ר"ה אף במפולשים לכרמלית.

<u>האם בעינן שיהיו שערי רה"ר מכוונים זה כנגד זה</u>

הראשונים נחלקו אם מבואות המפולשים הוו רה"ר רק אם השערים מכוונים זה כנגד זה:

א. רש"י [עירובין דף ו.] כתב שאם יש חומה לעיר בעינן שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה, והטעם משום דבעינן שיהיה דומיא דדגלי מדבר, וכן כתב הרמב"ן במלחמות [עירובין דף כב:] ובחידושיו [שם דף נט], וכן מפורש להדיא ברשב"א [דף כב:], עיי"ש שכתב דמבוי עקום כמין ד' אינו נחשב מפולש, [גם בעבודת הקודש (ריש שער ג) כתב הרשב"א דבעינן שיהיו פתחיהם מכוונים זה כנגד זה], וכן הוא בחידושי הר"ן [עירובין דף כב:] ובראבי"ה [סי' שעט] ובאור זרוע [סי' קסד] בשם הרשב"ם.

ב. הריב"ש [סי' תה] כתב דכשם שלענין דיני תיקון מבואות אמרו בגמרא דמבוי עקום תורתו כמפולש, ה"ה לענין דיני רשות הרבים, וע"ע ריטב"א [שבת דף ו] שכתב דאף שכדברי רש"י איתא בירושלמי, מ"מ לא כל המפרשים הסכימו לזה. ובשו"ת משכנות יעקב [סי' קכ] כתב שגם ברמב"ם משמע שלא בעינן שערים מכוונים זה כנגד זה, וכן בפיהמ"ש [פ"ה עירובין] במשנה דעיר של יחיד משמע דלא קפדינן אלא שיהיו לעיר שני שערים, אך לא כתב כלל דבעינן שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה. גם הר"ש והטור לא כתבו דבעינן שערים מכוונים רק כתבו שיהיו המבואות מפולשים משער לשער.

<u>להלכה</u>: הב"י העתיק לשון רש"י דבעינן שערים מכוונים [אמנם השו"ע לא כתב לשון זה], וכן המג"א [ס"ק ו] והגר"ז והחיי"א והמשנ"ב [ס"ק כ] כתבו לשון זה דבעינן שערים מכוונים.

אמנם בשו"ת אגרות משה [או"ח ח"א סי' קמ] כתב שקולא זו צע"ג כיון שיש לפרש לשונות רש"י והרמב"ן באופן אחר, ולכן לא צירף נידון זה כסברא לקולא בתשובתו [סי' קלט] שאסר לתקן עירובין במנהטן.[18]

ביאורים והערות

18. ועיין גם בדברי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בספר שש"כ [פי"ז הערה יח] שכתב דלהסוברים שא"צ שישים רבוא ברה"ר אין להקל במבואות שאינם ישרים אלא עקומים, דכיון שיש בודאי חלק של הרחוב ההולך ביושר ואורכו טז אמה, ממילא מקום זה הוי רה"ר וכל שאר המבוי מפולש למקום זה שהוא רה"ר. ולכאורה צ"ב דהא עיקר הטעם של שיטה זו דבעינן מכוון הוא שכל המבוי ילך ביושר משער לשער דוגמא דדגלי מדבר, ומטעם זה כתב הרשב"א שמבוי עקום כמין ר' לא הוי רה"ר אף שרחב טז אמה, אף שהרשב"א סובר דלא בעינן שישים רבוא ברה"ר.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>האם בעינן שיעברו ברה"ר שישים ריבוא</u>

הראשונים נחלקו אם בעינן שברשות הרבים יעברו שישים רבוא.

א. רש"י [עירובין דף ו. ד"ה ר"ה] כתב דרשות הרבים היינו רחב טז אמה ועיר שמצויין בה שישים רבוא. וכן כתב רש"י [עירובין דף נט. ד"ה עיר של יחיד], עיי"ש שכתב "שלא היו נכנסים בה תמיד ס' רבוא". וכן דעת בעל הלכות גדולות,[19] כמובא בתוס' [שם דף ו. ד"ה כיצד], וכן הוא בתשובות הגאונים [סי' רט] בשם רב שר שלום גאון, ובספר העתים בשם גאון. וכן כתב רבינו ברוך בספר התרומה [סי' ריד הובא גם בתוס' שבת דף סד: בשמו], וכ"כ תוס' עירובין [דף ו.] והסמ"ג בתחילת דיני הוצאה, והסמ"ק וראבי"ה [סי' שצא] ועוד ראשונים.[20]

ב. הרמב"ם [פי"ד הלכות שבת ה"א] לא כתב בתנאי רה"ר שיעברו בה ס' רבוא, ומבואר שלא הצריך ס' ריבוא, וכן הרי"ף לא הזכיר תנאי זה, וע"ע במ"מ [שם] שכתב שהדיעה המצריכה ס' רבוא אינה עיקר, וכן הוא בעבודת הקודש להרשב"א, וכן הריטב"א ורבינו פרץ [עירובין דף נט] לא הצריכו ס' רבוא וכן דעת הריב"ש [סי' תה].

<u>להלכה</u>: השו"ע הביא דעה זו דבעינן ס' רבוא רק כיש אומרים, ולמד מזה הביאור הלכה דהשו"ע נקט לעיקר כשיטת הסוברים דיש דין רה"ר גם כשאין בה ס' רבוא, ואילו הרמ"א [בשו"ע סי' שנז] נקט בפשיטות דהאידנא אין לנו רה"ר, ומקורו במרדכי בשם מהר"ם, והיינו משום דאין ס' רבוא. וכן משמע במג"א [סי' שסג ס"ק מ], וכן הט"ז [בסימן שמה סק"ו] כתב דנהגו כהמקילים דאין רה"ר בלי ס' רבוא, והוסיף דהמחמיר יחמיר לעצמו. וכן הקלו הגר"ז [סי' שמה ס"ק יא] והחיי"א [כלל מט סעיף יג]. אמנם הביה"ל [בסי' שסד ס"ב ד"ה ואחר] כתב דאף שאין למחות ביד העולם שנהגו להקל, מ"מ כל בעל נפש יחמיר לעצמו כיון שהרבה ראשונים חולקין בזה, ויש בזה גררא דחיוב חטאת, [והביא דכן כתב גם בספר בית מאיר]. גם בסי' שמה האריך הביה"ל להביא את השיטות החלוקות בזה וסיים דיש להחמיר בזה [אלא אם יש צירוף נוסף לקולא, כן כתב הא"ר], אך אין בנו כח למחות ביד המקילין, ומ"מ יר"ש יש לו להחמיר על עצמו.

<u>האם לשיטת הבה"ג ורש"י בעינן ס' רבוא בכל יום</u>

רש"י [דף נט.] כתב דבעינן שיהיו מצויים תמיד ס' רבוא, אך לא כתב דבעינן ס' רבוא בכל יום, אמנם בבה"ג [העתקנו לשונו לעיל בהערה] כתב דבעינן שילכו בו כל יום ס' רבוא. וכן כתבו הרמב"ן והר"ן [שבת דף סד.] בשם רבינו ברוך בספר התרומה, וכן כתב רבינו ירוחם [ני"ב ח"ד], וכן הוא לשון השו"ע בסעיף זה.[21]

<u>האם בעינן שיהיו ס' רבוא בכל רחוב</u>

עיין אחיעזר [חלק ד סי' ח] בתשובותו בענין עירוב לעיר פריז [שנכתבה לאחר שבא בדברים עם החזו"א] שכתב דיש בפריז ס'

ביאורים והערות

19. ואינו נמצא במהדורות הרגילות של ספר הלכות גדולות, אמנם בהלכות גדולות אספמיא [והוא בה"ג דפוס ברלין שהיה לפני ר' עזריאל הילדסהיימר זצ"ל הלכות עירובין עמ' קלא] הדברים נמצאים וז"ל דוכתא דדשים בו ס' רבוא בני אדם כל יומא כדגלי מדבר עכ"ל.

20. והרמב"ן [ליקוטיו לעירובין] דן לומר דאף לשיטה זו דבעינן ס' רבוא היינו דוקא בתוך העיר, אבל בסרטיא שהיא מחוץ לעיר והולכין בה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף העולם אין מדקדקים בה שיהיו בה ס' רבוא, שהרי היא שייכת לכל העולם. והביה"ל [ד"ה שאין] העתיק דבריו.

21. והמשנ"ב [ס"ק כד] כתב וז"ל חפשתי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה, רק שיהיו מצויין שם שישים ריבוא עכ"ל, וצ"ע.

קנין הלכה

מראי מקומות

רבוא, ואף שאין בכל רחוב ס' רבוא מ"מ מיקרי רה"ר, דגם בירושלים ומחוזיו לא היו ס' רבוא בכל רחוב.[22]

סעיף ח

מקור הדין הוא במ"מ [פי"ד הלכות שבת ה"א] בשם הרשב"א [בעבודת הקודש שער ג ס"ב], ונתחדש בו דאף דבעלמא בעינן ברה"ר שיהא רוחב טז אמה, מ"מ אם חלק מרה"ר מתקצר לפחות משיעור זה אך הוא לאורך רה"ר ה"ז בכלל רה"ר.[23]

שיעור רשות הרבים המתקצרת

עיין בדברי הגר"א [ס"ק יח] שמבואר דלפי הרשב"א אף אם נתקצרה רה"ר לרוחב ד"ט נשאר בה דין רה"ר אם רבים בוקעים שם, וכעין המבואר בגמ' עירובין [דף צט:] בבור ברה"ר הסמוך לחלון שאם יש רוחב ד"ט בין הבור לבין הבית, דין הד"ט האלו כרה"ר.

אמנם כתב הגר"א [ס"ק יט] שהרא"ש חולק וסובר שגם ברה"ר המתקצרת בעינן שיעור שלא תהא פתוחה מיג אמה ושליש, וזהו הדין המובא להלן [סעיף ט], וסובר הגר"א שסעיף ח וסעיף ט איירו בציור זהה אלא שבסעיף ח הובאה שיטת הרשב"א דאף בשיעור ד"ט הוי רה"ר, ובסעיף ט שיטת הרא"ש שהצריך יג אמה ושליש. ועיין להלן [סעיף ט] שהבאנו שיש אחרונים שביארו את דברי השו"ע שם באופן אחר.

סעיף ט

מקור הדין של השו"ע הוא ברא"ש [פ"ק עירובין סי' ח] בשם ר"י. ונחלקו האחרונים בביאורו:

א. בספר תוספות שבת ובפרי מגדים [מ"ז ס"ק ז] ביארו שסעיף זה איירי במבוי שאינו ממשיך את אורך רה"ר, אלא עומד במאונך להם והוא מקשר בין שתי רשויות הרבים, וסובר הרא"ש שגם באופן זה הוי רה"ר אם יש במבוי הזה רוחב יג אמה ושליש.

ולפי שיטתם סעיף ח וסעיף ט איירו בשני ציורים חלוקים, סעיף ח איירי במבוי המהלך לאורך רה"ר, וכיון שהרבים בוקעים בו להדיא דינו כרה"ר אף שנתקצר הרבה, ודי בד' טפחים, משא"כ סעיף ט איירי כשהמבוי מאונך לרה"ר דבזה איירי הרא"ש, והצריך שיהא ברוחב המבוי יג אמה ושליש, ואז הוי רה"ר אף שבני רה"ר צריכים לעקם דרכם.

ב. הגר"א [ס"ק יט הובא בסעיף הקודם] סובר שגם סעיף ט איירי כשהמבוי הולך לאורך רה"ר, והובאה בו שיטת הרא"ש דס"ל דאין דין רה"ר במבוי שהתקצר אלא אם יש ברחבו יג אמה ושליש.

ביאורים והערות

22. ובספר מחנה ישראל הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שגם עיר המצורפת מכמה שכונות, ואין בני שכונה זו מצויים בשכונה האחרת, מ"מ מצרפין כל השכונות להיחשב עיר שמצויין בה ס' ריבוא, ובשם הגר"נ קרליץ שליט"א הביא שאין מצרפין לס' ריבוא אלא את הרחובות המרכזיים המשותפים לכל העיר.

23. ועיין בהגר"א [ס"ק יח] שכתב דיש בלשון השו"ע טעות סופר, וכצ"ל ע"פ לשון המ"מ והרשב"א בעבוה"ק, מבואות רחבים טז אמה המתקצרים בקצתם, או שאין בהן טז אמה וארכן לאורך רה"ר וכו', והיינו שיש בזה ב' ציורים: א) המבוי עצמו שיש בו רוחב טז מתקצר בקצתו. ב) המבוי הוא מבוי נפרד מרשות הרבים, ולכל אורכו אין בו רוחב טז אמה, ואפ"ה אם הוא לאורך רה"ר ובני רה"ר בוקעין בו הוי רה"ר, דבטל לרה"י. וכן העתיק המשנ"ב [ס"ק כה]. [וביותר מצינו בהג"א על הרא"ש שאם לכל רוחב העיר עובר מבוי שאין ברחבו טז אמה ומשני קצותיו נמשכת הסרטיא שמחוץ לעיר הוי כל המבוי הזה כרה"ר, והובא בביה"ל ס"ט ד"ה ושני].

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף י

מקור הדין שקוצים וצואה ברה"ר הוו כרה"ר כשאינם גבוהים ג' טפחים הוא בגמרא [דף ז.], והיינו דאף שאין הרבים דורסין עליהן מ"מ כל שאין בו גובה ג' אינו חולק רשות לעצמו ובטל לרה"ר.

עמוד גבוה ט ברשות הרבים

בגמרא [שבת דף ח] איתא אמר עולא עמוד ט ברה"ר ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב, והיינו דדין העמוד כרה"ר. ודנו בזה הראשונים בב' עניינים:

א. דעת הרמב"ם [פי"ד ה"ח] דעמוד זה דינו כרה"ר אף כשאין בו רוחב ד"ט על ד"ט, ואילו הרשב"א הביא בשם הראב"ד דדוקא כשיש בו רוחב ד' על ד'.

ב. מהרשב"א משמע שהבין שלפי הרמב"ם עמוד זה הוי רה"ר אף אם בפועל אין מכתפין עליו, הואיל וראוי לכתף, והביא הרשב"א שהראב"ד חולק וסובר דדוקא אם מכתפין עליו בפועל הוי רה"ר.

ג. דעת הרמב"ם דדוקא בגובה ט' טפחים מצומצמים הוי רה"ר, והרא"ש והטור כתבו דמט' עד י' הוי רה"ר.

והשו"ע פסק כהרמב"ם דהוי רה"ר אף כשאין בו רוחב ד', ומאידך פסק שרק כאשר מכתפין עליו בפועל הוי רה"ר, ונקט לעיקר כדעת הרמב"ם דדוקא בגובה ט' מצומצמים הוי רה"ר, ואת שיטת הרא"ש והטור הביא כיש אומרים.

עמוד גבוה י ורחב ד

כתב המ"מ [פי"ד ה"ז] דהא דעמוד גבוה י' ורחב ד' על ד' הוי רה"י היינו דוקא כשאפשר להכנים בו ריבוע של ד' על ד', אך אם הוא ארוך וצר אינו רה"י אף אם בשטחו הוא גדול יותר מד' על ד', כגון עמוד ארוך ו' ורחב ג' אף ששטחו בתשבורת יח טפחים מרובעים מ"מ לא הוי רה"י. ועמוד עגול או משולש צריך שיהא אפשר להכנים בו ריבוע של ד' על ד'.
וכן הדין בעמוד שאינו גבוה י' לענין שם כרמלית, שאם אין בו ד' על ד' לא הוי כרמלית רק מקום פטור.

ומה שכתב השו"ע דכשאין בו רוחב ד' לא הוי רה"י אפילו יש בו מקום לחוק, ביאר המאמר מרדכי דמיירי בעמוד גבוה שאין בו רוחב אך הוא צמוד לכותל באופן שאם היינו אומרים חוקקים להשלים היה דינו כרה"י, וקמ"ל דאין אומרין כאן חוקקים להשלים.[24]

סעיף יא

מקור חילוקי הדינים של גומא ברשות הרבים הוא ברא"ש [פ"א שבת סי' טו], עיי"ש שכתב שאם אינה עמוקה ג"ט דינה בכל גווני כרה"ר, ובעמוקה ג' ורחבה ד"ט דינה ככרמלית, וכשאינה רחבה ד"ט הויא מקום פטור. [ובגמרא (דף ח.) נחלקו על גומא עמוקה ט' טפחים ורבים משתמשים בה אם דינה כעמוד גבוה ט' טפחים שדינו כרה"ר, הואיל ותשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש].

ביאורים והערות

24. והנה בגמ' [עירובין דף ו:] מפורש שמבואות המפולשים לרשות הרבים אין דינם כרשות הרבים, וניתרים בצוה"פ מרוח אחת ולחי או קורה מרוח האחרת. וצ"ע דהרי בשבת [דף ו:] מבואר דמבואות המפולשים לרה"ר דינם כרה"ר. וי"ל ע"פ הגר"א המובא למטה דמיירי במבואות שאינם רחבים טז אמה ואינם מהלכים לאורך רה"ר. ולכן אין דינם כרה"ר. ולפי התו"ש והפמ"ג דס"ל דאף מבואות שאינן מהלכים לאורך רה"ר אלא עומדים לרוחב רה"ר הוו רה"ר אם הם רחבים יג אמה ושליש, מיירי במבואות שאין בהם רוחב זה ולכן אין דינם כרה"ר.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>בור עמוק י' ורחבה ד' ובתוכו מים</u>

בגמרא [שבת דף ק.] איתא בור ברה"ר עמוק י' ורחב ד' וזרק לתוכו מרה"ר חייב, דאף שהבור מלא מים אין המים מבטלין את המחיצה. ואף שאם הבור מלא פירות הרי הם מבטלין את המחיצה וכפי שיבואר להלן, מ"מ מלא מים שאני. בטעם החילוק כתב המ"מ [פי"ד הכ"ג] והובא במג"א [ס"ק ח] דנראה דהוא משום שהמים לחים וצלולים ואדם רואה דרכם את המחיצות, משא"כ פירות.[25]

<u>בור עמוק י' בתוך הים</u>

בגמ' [שבת דף ק.] איתא דהזורק מן הים לסרטיא פטור, ור"ש אומר שאם יש במקום שזרק עומק י' ורחב ד' חייב. ובטעם הא דלפי ת"ק בור שבים אינו רה"י, כתב הראב"ד [השגות פי"ד ה"ו] דהוא משום שמי הים צפין מלמעלה ומכסים את הבור באופן שאינו ניכר כלל, וכעין זה כתב בחידושי הר"ן [שם]. אמנם היראים [סי' רעד, דף קמו:] כתב שאם יש גומא בים עמוקה י' ורחבה ד' דינה כרה"י, והובאו דבריו במג"א [ס"ק יד], ולא ס"ל כסברת הראב"ד והר"ן הנ"ל. [ואולי סובר היראים שלא נחלק ת"ק על ר"ש בזה, כפי שהביא הרשב"א (דף ק. בשם י"מ)].[26]

<u>בור עמוק י' מלא פירות</u>

בגמ' [שבת דף ק.] איתא דבור מלא פירות וזרק לתוכו מרה"ר פטור, משום שהפירות מבטלין מחיצה, והקשו תוס' מהא דמבואר בגמ' [דף צט:] דדבילה שמינה אינה מבטלת מחיצה, ותירצו שני תירוצים:

א. פירות שאני מדבילה משום שרגילים בני אדם לבטלם, כעין תבואה בבור.

ב. יש לחלק בין דבילה שהיא דבר מועט לבין בור מלא פירות או חציו, דריבוי הפירות גורם טפי לבטל את המחיצות, ואה"נ דכמות מועטת של פירות אינה מבטלת מחיצות.

והקשו תוס' מהגמ' [עירובין עח:] לגבי חריץ, דכל דבר הניטל בשבת אינו מבטל מחיצות.

א] תירצו תוס' דמן התורה גם דבר הניטל בשבת מבטל מחיצות, ורק מדרבנן גזרו שדבר הניטל בשבת אינו מבטל. ולכן כתבו לדינא דאף כשהבית מלא פירות אסור לזרוק מרה"ר לתוכו, ולא אמרינן שייחשב רה"ר, והיינו דמדרבנן דיינינן לה כאילו לא בטלו המחיצות והוי כרה"י.

ב] והרשב"א כתב בשם תוס' דסתם פירות לא מבטלי מחיצתא והוי רה"י מהתורה, ורק פירות שאינם ניטלים בשבת כגון פירות

ביאורים והערות

25. ובפסקי הרי"ד ובמאירי כתבו דמים אינם מבטלין את המחיצות משום שהחפץ שוקע בתוכם, והוי כאילו הבור ריק. והאור שמח [פי"ד הכ"ג] כתב דמים שאני שגם כשהבור מלא בהם אין הרבים דורסים שם, משא"כ במלא פירות שהרבים דורסים עליהם ואתו רבים ומבטלי מחיצות ע"י הפירות.

26. גם במג"א [שם] משמע שנקט דהמים של הים אינם מבטלים את המחיצות אף שהם צפים על גביהן. והנה המג"א [סוס"ק יד] כתב דגומא זו היא כרמלית מדרבנן, כמו קרפף ותל יותר מבית סאתיים שלא הוקפו לדירה, ופירש הפמ"ג [א"א ס"ק יד] דהמג"א איירי אף כשאין בגומא שיעור בית סאתיים, אלא שהיות והמים מכסים אותם והכל שוה מלמעלה לכן מדרבנן דינה ככרמלית, וכתב שהמג"א הביא דין קרפף רק לדוגמא, דמצינו רה"י ד"ת שנתנו לה דין כרמלית מדרבנן, והובאו דבריו בביה"ל [סוד"ה כגון]. אמנם במחצית השקל פירש את דברי המג"א דאיירי בגומא שיש בה יותר מבית סאתיים, דרק בכה"ג הוי מדרבנן כרמלית כשאר קרפף ותל, וכן פירש החזו"א [סי' קנו בהשמטות לסי' שסג].

טבל, דכיון שאינו יכול לסלקן כל אותה שבת בטלין הן ליומן.[27]

ג] ובשם רב האי גאון כתב הרשב"א דמיירי כשאין דעתו לפנות את הפירות אלא מבטלן שם.
והרמב"ם [פי"ד הכ"ג] הביא דין זה בסתמא ומשמע דאף בפירות שלא ביטלן כלל ואינם טבל אמרינן דמבטלי מחיצתא.

<u>להלכה</u>: המג"א [ס"ק י] הביא ב' דיעות בזה, דיעה אחת כתום' והרמב"ם שגם פירות שאינם טבל מבטלי מחיצה מהתורה, ודעת הרשב"א שהובאה במ"מ דמיירי בפירות טבל, וכן המשנ"ב [ס"ק מא] הביא את ב' הדיעות [המשנ"ב גם נקט שמדרבנן יש איסור להעביר מרה"ר לבור הזה, דמדרבנן נקטינן דלא בטלו המחיצות[28], וגם הביא [שעה"צ ס"ק מג] את דברי תום' בחד תירוצא שמעט פירות לא מבטלי מחיצה כלל].

<u>סעיף יב</u>

מקור הדין שאין רשות הרבים למעלה מעשרה, הוא במשנה [דף ק.] הזורק ד' אמות בכותל למעלה מעשרה כזורק באויר, למטה מעשרה כזורק בארץ, ומוקמינן לה בגמרא בדבילה שמינה שנדבקה בכותל.

והובאה משנה זו בגמרא [דף ז:], וכתב רש"י [ד"ה כזורק] דאין לשאול מאי שנא מחפץ שהונח ברה"ר ע"ג אבן וכיו"ב, דהוו כרמלית או מ"פ, דכשנח על דבר מסויים יש לו חשיבות לחלוק רשות לעצמו והו"ל כרמלית או מ"פ, משא"כ כשנדבק בכותל אין כאן דבר מסויים שיחלוק רשות לעצמו.

ועיין תום' [דף ז. ד"ה וטח] שהקשו דהא הדבילה שנדבקה בכותל לא נחה ע"ג מקום של ד' על ד' [והובא דין זה במשנ"ב להלן סי' שמז ס"ק ה]. ותירצו תום' ב' תירוצים:

א. ר"ת תירץ שדי בזה שבכותל יש ד"ט על ד"ט שהדבילה נדבקה בו וחשיב מקום ד'.
ב. הריב"א תירץ שהואיל והדבילה רואה את פני הקרקע, ה"ז נחשב כמונח ע"ג קרקע.

כתב השעה"צ [ס"ק מז] דלכתחילה אסור גם לזרוק באופן שתידבק הדבילה למעלה מעשרה, דחיישינן שמא תיפול לארץ. ואף שלהלן [סי' שנג ס"א] בזורק מבית לבית מעל אויר רה"ר לא חששו לשמא יפול על הארץ גרידא, אלא רק לשמא יטלטל את החפץ אח"כ מרה"ר לבית, ולכן בכלים המשתברים ה"ז מותר, צ"ל דכאשר יש חשש גדול יותר שעלול ליפול לארץ גזרו טפי, וגבי דבילה יש חשש יותר גדול שמא לא תידבק בכותל ותיפול לארץ. [וע"ע משנ"ב (סי' שנד ס"ק יב) שאסר לזרוק מהחלון לאשפה רחוקה מחשש שמא יפול לארץ].

ביאורים והערות

27. ותוס' שלפנינו דחו תירוץ זה, דכיון שמן התורה מותר לטלטל את הפירות אין סברא שאיסור טלטול דרבנן יבטל מן התורה את המחיצות. ואפשר שהרשב"א סובר דמעיקר הדין סגי בביטול לזמן אלא דלא סגי בכוונה גרידא, אלא בעינן שיהא ביטולו לשבת זו מוחלט, ודי לזה באיסור מוקצה לגרום לכך שיהא ביטולו מוחלט.

28. ועיין בשעה"צ [ס"ק מה] שהביא את דברי הפמ"ג שדן לומר דאם ביטל את הפירות לעולם הרי זה ביטול גמור, דדין הפירות כרה"ר ומותר להעביר מרה"ר לשם, אך השעה"צ מפקפק בזה, די"ל דבטלה דעתו אצל כל אדם. וסיים דבפמ"ג עצמו דן לומר שמא אין זה רה"ר רק כרמלית או מ"פ כיון שאינו יפה להילוך.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>כלי שיש בו שיעור רשות היחיד העומד באויר רשות הרבים</u>

כתב המשנ"ב [ס"ק מד] שאם נעץ קנה ברה"ר והניח בראשו כלי גבוה י"ט ורחב ד"ט, דין הכלי כרה"י אף שתחתיו רה"ר. ובתוס' [עירובין דף לג. ד"ה דהדר] מבואר דה"ה אם עומד באויר עמוד גבוה י' ורחב ד' דהוי רה"י על גביו אף שתחתיו רה"ר.

<u>סעיף יג</u>

בדין חורי רשות הרבים נחלקו אביי ורבא בגמ' שבת [דף ז:] אם דינם כרה"ר, וקי"ל כרבא דחורי רה"ר אינם כרה"ר. וכתבו רש"י והרי"ף [דף ב:] דמתוך שאין חורים אלו נידונים כרה"ר, לכן אם יש בהם רוחב ד"ט הוו כרמלית [כשאינם גבוהים י"ט, דבגבוהים י"ט הוו רה"י],[29] ואם אין בהם רוחב ד"ט הוו מקום פטור.

ומה שכתב השו"ע שרק בגבוהים מג"ט הרי הם נידונים לפי אורכם ורוחבם, מקורו בר"ן על הרי"ף [דף ב: ד"ה חורי]. ופירש החזו"א [סי' צו ס"ק יג] דאיירי שהכותל שבגבול רה"ר עשוי כמין מדרגה לכל ארכו, וכשאין המדרגה גבוהה ג"ט הרי היא נחשבת כחלק מרה"ר בין אם יש ברחבה ד"ט ובין אם אין ברחבה שיעור זה. אך אם יש מחיצות מהצדדים אין דין החור כרה"ר, אלא אם יש בה רוחב ד"ט ובגובהה י"ט הוי רה"י, ואם אין בגובהו י"ט הוי כרמלית, ואם אינו רחב ד"ט הוי מ"פ.

<u>סעיף יד</u>

מקור הדינים הם בברייתא שבת [דף ו.] ובגמ' שם [דף ז.].

בסעיף זה מובאים כמה ציורים שונים של כרמלית, והמשותף לכולם הוא שזהו מקום שאינו מוקף במחיצות ולכן אינו רשות היחיד, אך אינו משמש הילוך לרבים ולכן אינו בגדר רשות הרבים.

<u>בדין ים</u>

עיין מג"א [ס"ק יד] שכתב דאם יש גידוד גבוה י' בין הים לבין היבשה, אלא שהוא מכוסה במים דינו כמחיצה ואין המים מבטלין אותו. עוד הביא בשם היראים שאם יש בור עמוק י"ט ורחב ד' בתוך הים דינו כרה"י, והזורק לתוכו מרה"ר חייב, ורק אם שפת הים משופעת באופן שלא מתלקט י"ט מתוך ד' אמות אז אין כאן מחיצה. עוד הוסיף המג"א דכיון שהמחיצות הנוצרות ע"י הים לא הוקפו לדירה, לכן אם השטח שהן מקיפות הוא בית סאתיים או יותר הוי כקרפף שדינו מדרבנן ככרמלית אף שהוא מוקף מחיצות, ומדאורייתא דינו כרה"ר.

וכבר הבאנו לעיל [סעיף יא] את דברי הראב"ד [בהשגות], והר"ן [שבת דף ק.] הסוברים שאם מי הים צפים ע"ג המחיצות של שפת הים הרי הם מבטלים את המחיצות, ולכן בור שבים אינו כרה"י, ואינו דומה לבור מלא מים דהוי רה"ר.

המשנ"ב [ס"ק מח] לא הביא את שיטות הראב"ד והר"ן אלא את דברי המג"א, ואח"כ הביא את דברי המאירי שכתב שים לא הוי רה"י כיון שהמחיצות רחוקות מאוד זו מזו, וציין בשעה"צ [ס"ק נא] לריטב"א [עירובין דף כב.] שכתב סברא זו בשם הרמב"ן.[30]

ביאורים והערות

29. ואין דין רה"י אלא כשיש בה חלל בגובה י"ט, וכדמצינו בבית שאין בתוכו גובה י"ט [שבת דף ז.] שאין תוכו נידון כרה"י רק ככרמלית משא"כ חור שאינו גבוה י"ט שדינו ככרמלית, הוי אף כשאין בו חלל י"ט, דבכרמלית לא בעינן גובהו י"ט כמבואר בדין הנ"ל של בית.

30. ועיין ביה"ל [סי' שמו ס"ג ד"ה קרפף] שהביא שבריטב"א בשם הרמב"ן מבואר שמחיצות רחוקות זו מזו עד שאין אדם רואה את עצמו כמוקף במחיצות לא חשיבי מחיצות אף כשהן עשויות בידי אדם, אך הביא שברמב"ן עצמו משמע שרק במחיצות העשויות בידי שמים אמר את הסברא הזו.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>בדין רקק מים, מג"א ס"ק יא</u>

מקור הדין במשנה [שבת דף ק:] ושם מבואר דבעמוק י' טפחים אין דינו כרשות הרבים אלא כים שהוא כרמלית.[31] ומה שכתב המג"א דאם אינה עמוקה עשרה הויא רה"ר אף שאינה רחבה ד"ט שרוב מדלגין עליה, גם זה מקורו בגמרא שם, והכוונה בזה דסד"א דמתוך שרוב בני אדם מדלגין עליה ייחשב כמקום שאין הרבים דורסין בו ולא יהא רה"ר, קמ"ל דכל שאינו עמוק י' הוי רה"ר. [והביא המשנ"ב (סוס"ק מח) דמלשון רש"י משמע דלא הוי רה"ר אלא אם הרבה בני אדם עוברים בתוך הרקק].

<u>בקעה</u>

בקעה היא מקום שדות [רש"י שבת דף ו.] שאינה מוקפת מחיצות.

והנה לדעת רש"י [שבת דף ג: ד"ה בעי] כל מקום שאינו משמש הילוך לרבים הוי כרמלית, כגון יערות וכיו"ב, אף שאין בו דבר המונע את הרבים מלילך, וכן דעת הרשב"א [עבודת הקודש ריש שער ג].

והרמב"ם [פי"ד ה"א] כתב דמדברות ויערים הוו רה"ר, והיינו דסובר דכל שהמקום מופקר לרבים ואין סיבה המונעת בעדם מלילך בו הוי רה"ר, ורק ים הוי כרמלית כיון שא"א לילך בו, וכן בקעה הויא כרמלית כיון שאין דרך בנ"א לילך בשדות. אמנם הראשונים סוברים דגם מדברות ויערים הוו כרמלית, וכבר תמה המ"מ שם על הרמב"ם והניח דבריו בצ"ע.

<u>איצטוונית ואיצטבא</u>

דין הכרמלית במקומות אלו שהם לפני החנויות, מקום ישיבת הסוחרים ומקום הנחת הסחורה, מבואר בגמרא [שבת דף ז.], ומיירי שמקומות אלו גבוהים ג"ט מהקרקע ולכן אין דינם כרה"ר.

<u>בין העמודים</u>

בגמ' [שם] נחלקו אמוראים בדין המקום שבין העמודים שברחבה, ששם היו הסוחרים תולים סחורתם. ריו"ח סובר שדינו ככרמלית אף שאינו גבוה ג"ט מהקרקע כיון דלא מסתגי להו להדיא, ור"ז בשם רב יהודה סובר שדינו כרה"ר כיון שזימנין דדרסי ליה רבים. גם להלכה נחלקו בזה הראשונים:

א. הרמב"ם [פי"ד ה"ו] פסק דהוי רה"ר, והרא"ש [סי' ט] והרשב"א [עבוה"ק ריש שער ג] פסקו דהוי כרמלית. והשו"ע לא הביא דין זה ולמד מזה המג"א [ס"ק יד] דס"ל דהוי רה"ר.[32] אמנם המשנ"ב [ס"ק נ] הביא שרוב הפוסקים נקטו דהוי כרמלית.

ביאורים והערות

31. ואף שבעלמא בעמוק י"ט הו"ל רה"י, צ"ל דמיירי שאין מחיצות מתחת המים דאינו מתלקט י"ט מתוך ד"ט. ומטעם זה גם אמרינן שאם אינו עמוק י"ט והרה"ר מהלכת בתוכו הוי רה"י, ולא דמי לגומא ברה"ר שדינה ככרמלית, דהכא מיירי ששיפועו מתון ולולי המים היה דינו כקרקע שוה, משא"כ בחריץ מיירי ששיפועו חד ולכן אין הרבים דורסין בו. אמנם המשנ"ב [סוס"ק מח] הביא שהפמ"ג [א"א ס"ק יח] הסתפק אולי אף באופן שיש שיפוע חד מתבטלות המחיצות והוי כרמלית גמורה, מחמת שאינן נראות ברקק שהוא רפש וטיט, או דהוי רה"י מהתורה ורק מדרבנן בטלו המחיצות והוי כרמלית, אך הזורק לתוכו מרה"ר יהא חייב.

32. ועיין מג"א [ס"ק יב] שכתב שלגבי בין העמודים הוי רה"ר דאורייתא אף כשאין בו רוחב יג אמה ושליש, והיינו דאף להרא"ש שהובא בשו"ע [סעיף ט] דס"ל דרה"ר המתקצרת לא הויא רה"ר אלא אם יש בה רוחב יג אמה, סובר המג"א דבין העמודים שאני דנטפל טפי לרה"ר וכ"כ המחה"ש, והגר"ז [סכ"א], ודלא כהעולת שבת שהצריך יג אמה ושליש. והוסיף המחה"ש דכן משמע ברשב"א בחידושיו [שבת דף ז.] שכתב דלא מסתבר שהעמוד ימעט את רה"ר, דאטו נעץ קנה ברה"ר ממעט, וכן הוא בתוס' הרא"ש [דף ז. ד"ה אבל].

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים</u>

בגמ' [דף ז.] ביארו דמש"כ בברייתא [דף ו.] והכרמלית בא לרבות קרן זוית הסמוכה לרה"ר, שאין דינה כרה"ר אלא ככרמלית. ונחלקו הראשונים בצורת קרן זוית זו:

א. רש"י [דף ז. ד"ה לא] פירש דמיירי שאדם לא בנה את ביתו בגבול רה"ר ממש אלא כנם מעט לפנים ועי"ז נוצרה קרן זוית שבני רה"ר בוקעין בה אבל לא ניחא תשמישא. ופירוש אחר פירש רש"י שבנה את ביתו באלכסון, באופן שזוית אחת סמוכה לרה"ר והשניה משוכה לפנים, שהזוית היוצאת מעכבת את הרבים.

ב. הרמב"ם [פי"ד ה"ד] והטור מפרשים דהוי כגון מבוי סתום, שיש לו ג' מחיצות, והרוח הרביעית פרוצה במילואה. [ואזיל הרמב"ם לשיטתו דס"ל דאין דין רה"י אלא בד' מחיצות או בג' מחיצות ולחי, אך לפי רוב הראשונים דס"ל דדי בג' מחיצות לשוויי רה"י, מבוי זה הוא רה"י מתורה, והזורק לתוכו מרה"ר חייב, אלא שמדרבנן אסור לטלטל בו כיון שהוא פרוץ במילואו].

והרמ"א העתיק כאן את לשון הטור, אשר מקורו ברמב"ם, אמנם כבר כתבו הב"י ושאר אחרונים דלהלכה קיי"ל כרוב הראשונים שמבוי זה דינו מן התורה כרה"י ורק מדרבנן אסור לטלטל בו.

<u>רשות הרבים מקורה</u>

רשות הרבים מקורה דינה ככרמלית, ועיין לעיל [סעיף ז] שהבאנו מהגמ' [דף צח.] שגם קירוי עראי מבטל שם רה"ר מהמקום. והחזו"א [סי' סב ס"ק כב] דן לומר שרק בזמן שיש לקירוי העראי דין רה"י כמו שהיה בעגלות אז הוי תחתיו כרמלית, משא"כ בעלמא כשאין לו דין רה"י [אמנם קירוי קבוע הוה תחתיו כרמלית בכל ענין, אף כשאין לקירוי עצמו תורת רה"י].

<u>שיעור הקירוי</u>

עיין רמ"א [סי' שמו ס"ג] שמבואר בדבריו שאם יש אספקופה מקורה בצד רה"ר, דין המקום המקורה ככרמלית רק אם יש בקירוי שיעור ד"ט על ד"ט, אך בפחות מזה בטל לרה"ר והוי רה"ר.

<u>תל וחריץ</u>

תל וחריץ הוו כרמלית כשגובה התל ועומק החריץ ג"ט או יותר, שאז אינם בטלים לר"ה, וכשיש בהם שיעור ד"ט על ד"ט, שזה שיעור רשות להיחשב כרמלית. ואם אין בהם ד"ט הוו מקום פטור, ולגבי תל וחריץ כאלו שאין בהם ד"ט והם עומדים בכרמלית, אם נטפלים לכרמלית, עיין להלן [סעיף יט].

<u>סעיף טז</u>

מקור הדין בגמרא [שבת דף ז. וע"ב] ונתבארו בזה ג דינים:

א. הא דעל לגבי הבית הוי רה"י הוא דין פשוט, דלא גרע מעמוד גבוה י"ט ורחב ד"ט.

ב. הא דתוך הבית הוי כרמלית כתבו הר"ח והר"ן דהוא משום שאין בתוך הבית חלל י"ט ולא חזי לדירה, וגם בעלמא בעינן ברה"י שיהא חלל ד"ט על ד"ט בגובה י"ט.[33]

ביאורים והערות

33. ורש"י [שבת דף ז. ד"ה אלא] כתב הטעם משום שלגבי חלל הבית אין כאן אלא מחיצות פחות מעשרה טפחים. והכוונה בזה שהגידוד

קנין הלכה

מראי מקומות

ועיין ביה"ל [ד"ה תוכו] שמסתפק אולי תוך הבית הוי רה"י מן התורה ורק רבנן גזרו שלא יטלטלו בו אלא בד', וכן מדרבנן אסור לטלטל מתוך הבית אל גגו כגון דרך ארובה. אמנם בסימן תרכז בשעה"צ [ס"ק ג] משמע דנקט בפשיטות דמן התורה אין דין רה"י על תוך הבית. וכן כתב החזו"א [סי' סה ס"ק סז], עיי"ש שהוציא זאת מסוגיית הגמ' [דף ז:].

והוסיף החזו"א דה"ה אם יהיה תל גבוה י' ורחב ד' אם יהיה על גביו קירוי בתוך י' טפחים אין תחת הקירוי נחשב רה"י, אלא הוי מקום פטור מן התורה ומדרבנן הוי כרמלית.

ג. אם חקק בו ד' על ד' הוי רה"י. עיין תוס' [שבת דף ז: ד"ה ואם] שהקשו למה לגבי סוכה שאינה גבוהה י"ט הצריכו בגמ' [סוכה דף ד.] שיהא החקק סמוך תוך ג"ט לדפני הסוכה, ואילו לגבי דיני רה"י לא הצריכו שיעור תוך ג"ט לכותל הבית. ותירצו דיש חילוק בין מחיצות סוכה למחיצות שבת, דבסוכה קפדינן שיהיו מחיצות סמוכות לסכך, ולכן בעינן שיחוק בסמוך לדפנות, כדי שהדפנות תהיינה סמוכות למקום החקק שהוא גבוה י"ט ושם יש שם סכך, משא"כ לענין שבת שאין דין מחיצות סמוכות לחלל י"ט. ועיין במג"א [ס"ק יג] ובא"ר [ס"ק כד] ובשעה"צ [ס"ק סז] שנקטו שיש מחלוקת ראשונים בביאור דברי התוס' הנ"ל:

א. הרא"ש [פ"ק שבת סי' יא] כתב שלענין שבת די בכך שהרשות משתמרת על ידי המחיצות החיצוניות וא"כ המחיצות גודרות את כל הרשות אף שאינן סמוכות למקום החקק שהוא עיקר רה"י.

ב. ומתוך דברי הר"ן והריטב"א הביא הא"ר שנקטו דלענין שבת שפיר מצרפינן את גידודו של החקק עם כתלי הבית ומבין שניהם יש כאן מחיצה עשרה. ועיי"ש שקישרו דין זה לנידון של צירוף גידוד ומחיצה [וכן הוא גם ברמב"ן].

וכתב המג"א דלפי הרא"ש אם במחיצות החיצוניות אין עשרה טפחים כגון שהבית עם קירויו גבוה ט' טפחים, והמחיצות בלא הקירוי גובהן ח' טפחים, לא יחול דין רה"י ע"י החקיקה אלא אם יחקוק בתוך ג"ט לכתלי הבית, כיון שהמג"א נקט דלפי הרא"ש אין מצרפין מחיצות משני חלקים כשרחוקים משם ג"ט. והא"ר כתב שלפי הר"ן מצרפין את גידוד החקק לשיעור י' טפחים אף כשאינו בתוך ג"ט לכתלים.[34]

והחזו"א [סי' סה ס"ק סט] דן לפרש גם בדברי הרא"ש כהר"ן דמצרפין ב' חלקי מחיצה, וממילא אף להרא"ש גם כשלא יהא גובה י' מבחוץ ייחשב רה"י.

<u>סעיף טז</u>

מקור הדין של גג הבולט מעל מחיצות הבית, בתוס' עירובין [דף פט. ד"ה במחיצות] ובראי"ש [פ"ט עירובין סי' ב].

<u>שיעור הבליטה</u>

בשיעור הבליטה הגורמת לכך שלא יאמר דין גוד אסיק מחיצתא, כתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק י] ששיעורו במשהו, וכן כתב הבית מאיר [סי' שעד ס"ה]. אמנם החזו"א הוכיח מדברי תוס' [שבת דף קא. ד"ה כ"ש] שבליטה של חצי טפח בודאי אינה נחשבת בליטה

ביאורים והערות

של עובי תקרת הבית אינו מתייחס אל חלל הבית ואינו גודר אותו.

34. והחזו"א [סי' סה ס"ק סב וס"ק ע] כתב דמסתבר שלא הקלו הר"ן והריטב"א לצרף ב' חלקי מחיצה זה לזה אלא כשיש קירוי לבית, דהמחיצה עם הקירוי מונעת דריסת רגל הרבים, אך אם יעשה ד' מחיצות בגובה ה' טפחים ויחקוק בתוכן חקק בעומק ה' טפחים והחקק מופלג מן המחיצות, לא מסתבר דהוי רה"י, שהרי אין המחיצות מונעות את הרבים מלהכנס. ועיי"ש שנסתפק גם אם בעינן שיהיה החקק סמוך תוך ג"ט למחיצות או דסגי בסמוך תוך ד"ט, שאין כאן שיעור חשוב לדריסת הרגל. ובסימן קיא [ס"ק ד] נטה החזו"א להקל דסגי במופלג פחות מד"ט.

קנין הלכה

מראי מקומות

לאסור.[35] [ובתחילת הדברים דן החזו"א דאפשר דעד ד' טפחים לא חשיב בליטה לאסור, ואח"כ כתב דאפשר דבשיעור ג"ט תליא מילתא].

הראשונים דנו בדין גגין הבולטים בשתי ענינים עיקריים:

א] <u>אין כרמלית למעלה מעשרה.</u>

א. דעת תוס' [עירובין דף פט:] בשם הירושלמי והרשב"א בעבודת הקדש [שער ג] דמה שנתבאר בגמ' [שבת דף ז.] דאין כרמלית למעלה מעשרה קאי גם על זיזים הבולטים, או גגים שאנו באים ליתן להם דין כרמלית [משום שאין להם מחיצות ולכן אינם רה"י], דכיון שהזיז או הגג גבוה עשרה מקרקע עולם, לא גזרו בו דיני כרמלית כלל והוי מקום פטור.

ב. דעת הרא"ש [פ"ט עירובין סי' ב (ודייק כן מרש"י דף צב. ד"ה אף גג)] דרק באויר כרמלית אמרינן שלמעלה מעשרה הוי מ"פ, אבל מקום שיש בו ד"ט על ד"ט למעלה מעשרה הוי כרמלית.

ומהשו"ע בסעיף דידן מבואר שפסק כהרא"ש דהוי כרמלית, אך הא"ר [ס"ק כב] והגר"א [ס"ק מג] נקטו כהירושלמי והרשב"א דהוי מקום פטור.

והמשנה ברורה [ס"ק סו] הביא את דבריהם, ובביה"ל [סוד"ה גג] צירף את שיטתם להקל בבליטה שאינה רחבה ד"ט, [ובסי' שנג ס"ק ח כתב המשנ"ב בפשיטות דהוי מ"פ].

ב] <u>בטעם האוסרים את הגג משום שאין לו מחיצות או משום דנפרץ אל הבליטה.</u>

א. לשון תוס' [עירובין דף סט:] הוא דמתוך שהגג בולט ולא אמרינן גוד אסיק מחיצתא, ממילא נאסר הגג משום שנפרץ אל הבליטה שהיא כרמלית. [ובהמשך הדברים הביאו תוס' את הירושלמי שנקט שאין כרמלית למעלה מעשרה]. ומשמע שהגג עצמו הוא רה"י כב"י אף שאין לה מחיצות מדין גוד אסיק מחיצתא [שהרי הבליטה מונעת דין גוד אסיק]. וכן ביארו בדברי תוס' המהרש"א [שם] והמג"א [סי' שעד ס"ק ה]. ועיין טעם הדין בהערה.[36] ולפי שיטה זו אין הגג אסור אלא כשיש בבליטה שיעור [ד"ט על ד"ט] דחל בה דין כרמלית, אך בליטה פחות מד' הויא מ"פ ואינה אוסרת את הגג, דאין איסור בנפרץ למ"פ.[37]

ביאורים והערות

35. דאדרבא, אמרינן מהבליטה גוד אחית מחיצתא, דאין בקיעת גדיים בשיעור דחוק של חצי טפח.

36. א] יש המבארים את השיטה הזו [שהגג עצמו הוי רה"י ורק הבליטה אוסרתו] ע"פ דברי הרמב"ן [שבת דף צט. ד"ה א"ד] שכתב שבעמוד לא אמרינן דרה"י עולה עד לרקיע והאויר שעל גביו הוי מ"פ, והיינו דס"ל שהעמוד נחשב רה"י אף שלא אומרים בו גוד אסיק מחיצתא, אלא דעצם היותו מובדל מרה"ר ע"י הגידודים שלו מחשיבו כרה"י, וכן דעת המאירי [סוכה דף ד.], וע"ע בחידושי הגר"ח על הרמב"ם [פ"ד סוכה]. וה"נ הואיל והגג עצמו מובדל מרה"ר ואין בקיעה תחתיו משום כתלי הבית, לכן הוי רה"י, וכן לשון המהרש"א, וכן האריך בזה בשו"ת אבני נזר [סי' רסג ס"ק ד וסי' ערב אות ד-ז].

ב] והגר"ז [סי' שמה סעיף כג] כתב שהגג הוי רה"י משום שרשות היחיד של הבית שתחתיו עולה עד לרקיע. [וצ"ע למה לא אמרינן שכה"ג חשיב סילוק על הך רה"י של הבית].

ג] הנשמת אדם [כלל מז אות ד] כתב לבאר שמדאורייתא אין הגג הבולט מונע את דין גוד אסיק מחיצתא, ולכן הגג עצמו הוי רה"י מן התורה, ורבנן החמירו לדון אותו כנפרץ אל הבליטה.

37. החזו"א [סי' קד ס"ק ו] תמה על ביאור זה של המהרש"א והמג"א, דאם הבליטה מסלקת את המחיצה, א"כ אין לגג מחיצות. ועוד דאם אכן הגג עצמו נעשה רה"י, א"כ הבליטה הויא חורי רה"י ולא כרמלית ואינה אוסרת. ולכן פשוט לחזו"א שתוס' לא נתכוונו לומר שהגג עצמו הוי רה"י ואסור רק משום דנפרץ לבליטה, אלא שאין לגג מחיצות כלל כיון שקצה הגג הוא הבליטה.

ב. אמנם ברא"ש [פ"ט עירובין סי' ב] מבואר דכל הגג אינו רשות היחיד, דהבליטה גורמת לכך שאין מחיצות ואין רשות היחיד בלי מחיצות, וכך דייק הרא"ש גם מלשון רש"י [דף צב. ד"ה אף]. ולפי שיטה זו גם אם אין בבליטה שיעור כרמלית, הרי היא אוסרת, כל שיש בה די שיעור למנוע דין גוד אסיק מחיצתא כמבואר לעיל.

ונמצא שמתוך ב' המחלוקות האלו [א. אם יש כרמלית בשטח למעלה מעשרה, ב. אם הגג עצמו הוי רה"י ורק הבליטה אוסרתו אף שמכח הבליטה כל הגג אינו רה"י] נובעות שלש שיטות:

א. מהטור ושו"ע [סי' שמה סט"ז] משמע שנקטו שכל הגג נידון ככרמלית, אף כשאין בבליטה עצמה שיעור כרמלית, דסוברים כהרא"ש שמכח הבליטה אין לכל הגג מחיצות.

ב. המג"א [סי' שעד ס"ק ה] נקט ע"פ פשטות לשון תום' [וכן פירש המהרש"א] שהגג נאסר רק כשיש בבליטה שיעור כרמלית דהיינו ד"ט, אך אם אין בה שיעור זה ודינה כמ"פ, אזי אף אם היא מונעת דין גוד אסיק, מ"מ הגג עצמו הוי רה"י ואינו נאסר מחמת שנפרץ למ"פ.

ג. לפי מסקנת תוס' מהירושלמי וכן דעת הרשב"א [בעבודת הקדש] וכן פסקו הא"ר והגר"א, אין שום איסור בגגין הבולטין כיון שאין כרמלית למעלה מעשרה.[38]

ובבה"ל [ד"ה כגון] נקט להקל עכ"פ כשאין בבליטה רוחב ד"ט, דצירף שיטת המג"א לשיטת הירושלמי והרשב"א והא"ר והגר"א.[39]

סעיף יז

מקור הדין של חורי כרמלית הוא בגמרא [עירובין דף פז:], עי"ש שדנו לומר דאמת המים העוברת בחצר ואין בה רוחב ד"ט תיחשב כרמלית משום דהויא כחורי כרמלית, דהיינו דאמת המים שמחוץ לחצר יש בה רוחב ד' והיא כרמלית, ומכוחה דנו לומר שגם החלק שעובר בחצר הוי כרמלית מדין חורי כרמלית, ופירש"י דכיון דמכרמלית אתיא ניהוי כחורי כרמלית, וע"ז אמרו אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין דאין חורין לכרמלית.[40]

וכתב הרשב"א דמיירי בחור שאינו מפולש מצידו האחר לרשות היחיד, דבמפולש לרה"י דינו כרה"י כמבואר לעיל [סעיף ד].

וכתב השו"ע שחורים אלו נידונים לפי גבהן ורחבן. ועיין לעיל [סעיף יג] לגבי חורי רה"ר במה שהבאנו מהחזו"א לגבי חורים שאינם גבוהים ג"ט.

ביאורים והערות

38. ומעתה לפי הרא"ש שכל הגג אינו רה"י, דינו של כל הגג כמקום פטור, ולפי הבנת הגר"א והמהרש"א בתוס', הגג עצמו הוי רה"י דהבליטה הויא מ"פ ולכן אין הגג נאסר. ולשיטתו אסור להביא חפץ מכרמלית או מרה"ר אל הגג עצמו, ולפי הרא"ש שרי.

39. <u>תוספת עיון</u>

גג הבולט רק מצד אחד של הבית, אם אין בו שיעור ד"ט כתב התו"ש [סי' שעד ס"ק יא] שאין הוא אוסר, דכיון שיש לגג ג' מחיצות די בזה לעשותו רה"י דאורייתא, ואי משום דפרוץ הוא במילואו ברוח רביעית, אין הוא פרוץ אלא למקום פטור, ואין זה אוסר. [ודעת היד אפרים (סי' שעד ס"ה) דבאופן זה נעשה הבליטה חורי רה"י וכל הגג כרשות היחיד].

ומלשון החזו"א [סי' קד ס"ק י] משמע שגם באופן זה הגג אסור, דמדרבנן בעינן תיקון גם למחיצה רביעית גם כשאין הרשות פרוצה למקום האסור.

40. ורב אשי אמר דאפילו תימא יש חורין לכרמלית, היינו דוקא בחור הסמוך לכרמלית ולא בכה"ג שהאמה מופלגת.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>בדברי הביה"ל ד"ה חורי</u>

מה שהקשה הביה"ל דנימא מצא מין את מינו וניעור, יתבאר בע"ה להלן [סעיף יט].

<u>סעיף יח</u>

מקור פרטי הדין של כרמלית הוא בגמ' שבת [דף ז:], עיי"ש שאמרו דהקלו בה רבנן מקולי רה"י ומקולי רה"ר, מקולי רה"י דדוקא כשיש שטח של ד"ט על ד"ט הוי כרמלית, ובפחות מזה הוי מקום פטור,[41] ומקולי רה"ר דעד גובה י"ט מהקרקע הוי האויר בגדר כרמלית [שאם קלט חפץ מהאויר של כרמלית למטה מעשרה אסור להביאו לרה"ר או לרה"י] ולמעלה מעשרה אינו כרמלית אלא אויר מ"פ.

<u>מדידת עשרה טפחים בימים ונהרות</u>

בגמ' [שבת דף ק:] נחלקו אם בימים ונהרות שדינם ככרמלית, מודדים את שיעור י"ט מקרקע הים והנהר, ולפי"ז נמצא שפני הים והנהר הם מקום פטור אם הם גבוהים מעשרה, או דמודדים מפני הים, דהמים עצמם נחשבים כארעא סמיכתא, ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כמ"ד דמשפת המים מודדים, וכן פסק השו"ע כאן.

<u>בדברי המג"א ס"ק יד</u>

עיין לעיל [סעיף יא] שנתבארו דברי המג"א והובאו גם שיטות שאר ראשונים דפליגי בדין בור שבים אם דינו כרה"י או ככרמלית.

<u>בדברי הרמ"א בבור שבכרמלית</u>

מה שכתב הרמ"א שבור שבכרמלית שאין בו רוחב ד"ט על ד"ט הוי כרמלית אפילו עמוק ק' אמה, מקורו ברמב"ם [פי"ד ה"ו], וביארו המפרשים שהטעם דהבור נחשב כרמלית ולא הוי מקום פטור הוא משום דאמרינן דמצא מין את מינו וניעור, וכפי שתובא המחלוקת בזה להלן [סעיף יט], אי אמרינן מצא מין את מינו וניעור בזה. אך בור ברה"ר והוא עמוק ג' טפחים או יותר ואין בו רוחב ד"ט על ד"ט הוי מקום פטור.

<u>סעיף יט</u>

בסעיף זה מובאים האופנים של מקום פטור, ובכל האופנים המובאים בשו"ע מירי כשאין בו ד"ט על ד"ט. ויש להוסיף שלפי שיטת תוס' [עירובין דף פט:] ע"פ הירושלמי והרשב"א בעבוה"ק [שהובאו לעיל], משכח"ל גם מקום פטור שיש בשטחו ד"ט על ד"ט, והיינו כשהוא למעלה מעשרה ואינו רה"י, כגון גגין הבולטין שנתבאר דינם [לעיל סעיף טז], וכן כל מדף או זיז גבוהים יותר מי"ט הנמצאים ברה"ר או בכרמלית הוו מ"פ לפי הראשונים הנ"ל, אף כשיש בהם שטח של ד"ט על ד"ט.

ביאורים והערות

41. ומשמע מהגמ' הזו שברשות הרבים לא נאמר דין דבעינן לכל הפחות שיעור ד"ט. וכן דייק הגר"א [לעיל ס"ק כז] והביא מכאן סייעתא למש"כ השו"ע שעמוד שרבים מכתפין עליו הוי רה"ר אף כשאין בו שיעור ד"ט. [אמנם בגמ' (עירובין דף צט:) מבואר שאם יש בור ברה"ר והוא סמוך לבית, אם יש ביניהם ד"ט הוי המקום שביניהם ג"כ רה"ר, ואם אין ד"ט לא הוי רה"ר, והובא דין זה בבהגר"א (לעיל סוס"ק יח), וצ"ל שאין הרבים מהלכים בפחות מד"ט, משא"כ לגבי השתמשות בעמוד].

<u>מקום פטור בכרמלית</u>

הראשונים נחלקו בדין מקום גבוה ג"ט או יותר ואינו גבוה י' ואין בו שיעור ד' על ד', שברשות הרבים דינו כמקום פטור, מה דינו בכרמלית:

א. רש"י [שבת דף ז. ד"ה דעד] כתב דיש מקום פטור גם בכרמלית, [42] וכן כתב הרשב"א [שבת דף ק.] וכן משמע בריטב"א [שבת דף ז.].

ב. הרמב"ם [פי"ד ה"ז] כתב דבור שאין בו רוחב ד' על ד' הוי מקום פטור אם הוא עומד בכרמלית, וכתב הכ"מ דאמרינן מצא מין את מינו וניעור דכיון שגם הכרמלית חשיבא מ"פ מן התורה, נמצא שהוא והמ"פ קרובים להיות דומים זה לזה, ולכן המ"פ בטל לגבי הכרמלית. וכן פסקו הטור והרמ"א [סעיף יח].

המקור לסברא זו דמצא מין את מינו וניעור, הוא בגמרא [עירובין דף ט.] בסוגיא דבין הלחיים, דסובר רבא שהשטח שבין מזוזות הפתח, אם אין בו ד' על ד', דינו כמקום פטור, כאשר הוא פתוח לרשות הרבים, אבל בפתוח לכרמלית חל דין כרמלית גם על תוך הפתח, דמצא מין את מינו וניעור.

וכתב החזו"א [סימן עג ס"ק ו] דרש"י והרשב"א סוברים דבין הלחיים שאני, דהתם יש ברוחבו ד"ט והוא מצטרף לשאר הכרמלית ולא חסר שיעור כלל, משא"כ מ"פ שאין ברוחבו ד"ט ואינו מצטרף לשיעור ד"ט של הכרמלית. ויש להוסיף חילוק נוסף, דבין הלחיים אינו גבוה ג"ט, כמבואר בגמ' [עירובין שם], ולכן נטפלים הם לכרמלית, משא"כ מ"פ גבוה ג' או בור עמוק ג' דחולקין מקום לעצמן.

<u>להלכה</u>: כתב המשנ"ב [ס"ק פז] שהאחרונים [א"ר, גר"ז] צידדו להחמיר בזה כהרמב"ם כיון שכך פסק הרמ"א [סעיף יח], אך ציין לדבריו בביה"ל, ושם הביא שהרמ"א [סי' שנה] מבואר דלא פסיקא ליה דין זה, וסיים דכיון דגם המאירי [שבת דף ז.] ורבינו ירוחם הקלו בזה, לכן אפשר שבמקום הדחק יש להקל בזה. גם החזו"א [סי' עג ס"ק ז] צידד להקל בזה.

<u>בטעם שאין אומרים בחורי כרמלית דמצא מין את מינו וניעור</u>

עיין ביה"ל [לעיל סעיף יז ד"ה חורי] שהקשה למה כתב השו"ע דחורי כרמלית אינם נטפלים לכרמלית, ואם אין בהם שיעור ד' על ד' דינם כמ"פ, והרי להרמ"א [סעיף יח] אמרינן דאין מ"פ בכרמלית, דמצא מין את מינו וניעור, ונימא ה"נ גם בחורי הכרמלית. ותירץ דל"א מצא מין את מינו אלא כשהמ"פ הוא באמצע הכרמלית והיא מקיפתו מכל צד, משא"כ הכא, וכן כתב הגר"ז [קונטרס אחרון ס"ק ג].

והחזו"א [סי' צו ס"ק יג ד"ה שם] כתב דאף כשהמ"פ הוא בצד הכרמלית פעמים שאומרים בזה דמצא את מינו לפי כל הפוסקים, והיינו כשרוחב החור כלפי חוץ ד"ט [אלא שאין בו עומק ד"ט] ואינו גבוה ג"ט, דבכל כה"ג הוי צירוף גמור לכרמלית, ואם החור גבוה ג' טפחים ה"ז תלוי במחלוקת רש"י והרמב"ם אם יש דין מ"פ בכרמלית, והיכי שאין ברוחב החור כלפי הכרמלית שיעור ד"ט, כתב החזו"א דהוי מ"פ לכל הדיעות כיון שאין בצידו כרמלית שתשלים לו שיעור ד"ט על ד"ט, ועל ציור זה שאין ברוחב החור ד"ט כלפי הכרמלית אמרו דאין חורין לכרמלית.

ביאורים והערות

42. והכריח רש"י זאת בסברא, דלא יתכן שדינו ככרמלית דא"כ מצינו חומרא בכרמלית לעומת רה"ר, ואנן תנינן שהקלו בכרמלית מקולי רה"ר ומקולי רה"י.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>משנה ברורה ס"ק פז</u>

כתב המשנ"ב דכל דבר שהוא בתוך רשות היחיד דינו כרה"י, ואינו חולק רשות לעצמו להיות כרמלית או מ"פ.

וכתב החזו"א דהיינו דוקא כאשר רה"י מקיפתו מכל צד, דאז אף אם יש בתוכה מחיצות גבוהות י"ט המקיפות מקום שאין בו שיעור ד"ט אין זה מ"פ אלא רה"י, אבל אם רה"י מקיפה את המ"פ רק משלוש רוחות ויש מחיצות גבוהות י"ט בין המ"פ לבין רה"י וברוח הרביעית הוא פתוח לרה"ר, דינו כמ"פ, אמנם אם אין המחיצות גבוהות י"ט דן החזו"א לומר שבזה אף במוקף ברה"י רק מג' רוחות דינו כרה"י, וסיים החזו"א דצ"ע בכל זה.

שאלות לחזרה

או"ח הלכות עירובין סי' שמה

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב שעה"צ וביה"ל

<u>סעיף א</u>

א. 1) כמה רשויות לשבת, ואלו הן?
2) ומה הפי' כרמלית?

<u>סעיף ב</u>

ב. ארבעה טפחים על ארבעה טפחים הנצרכים לרשות היחיד, האם עובי הדפנות מצטרף לארבעה;
1) לענין החלל שבתוך המחיצות?
2) לענין להשתמש על עובי המחיצות למעלה?
3) והאם יש נפק"מ בין עובי המחיצות?

ג. 1) ארבעה טפחים שאמרו, האם מודדין אותן ד' על ד' מרובע או הן ואלכסונן?
2) איך מודדין הן ואלכסונן?
3) והאם דומה זה למעביר ארבע אמות ברה"ר?

ד. 1) חריץ עמוק, תל או עמוד גבוה, מתי יש להם דין רשות היחיד?
2) ומה הדין כשהתל אינו זקוף בגובה רק משופע?

<u>סעיף ג</u>

ה. 1) כתלים המקיפים רשות היחיד של ד' על ד', האם על גביהם יש דין רשות היחיד?
2) ומה הטעם?
3) והאם צריך שיהיו הכתלים בעובי מסויים?

<u>סעיף ד</u>

ו. 1) חור שבכתלי רשות היחיד, שהוא מעבר לעבר ופונה גם לרה"י וגם לרה"ר, האם דינו כרה"י או כרה"ר?
2) האם בעינן רוחב מסויים לחור שיקרא רה"י?
3) ומה הדין אם החור למטה מעשרה טפחים?

<u>סעיף ה</u>

ז. נעץ עמוד ברה"י גבוה מאה אמה ואינו רחב ארבעה, וזרק אחד מרה"ר ונח על גביו, האם חייב, ומה הטעם?

<u>סעיף ו</u>

ח. 1) כלי מרובע כגון תיבה, העומד ברה"ר גבוה עשרה, מתי דינו כרה"י?

2) כלי עגול העומד ברה״ר גבוה עשרה, כמה צריך שיהיה רחבה כדי שיהא דינו כרה״י?
3) והאם עובי המחיצות מצטרפין לשיעור זה?
4) באופנים שדינם כרה״י, מה הדין על גב הכלי, ומה הדין למעלה ממנו עד הרקיע?

ט. האם יש דין כרמלית או מקום פטור ברה״ר, ומה הטעם;
1) בכלי שאינו גבוה עשרה או שאינו רחב ארבעה?
2) בכלי המחובר לקרקע שהוא רחב ארבעה או אינו רחב ארבעה?

<u>סעיף ז</u>

י. 1) לדעה ראשונה בשו״ע, באלו אופנים הוי רשות הרבים, ומנלן?
2) דרכים העוברים מעיר לעיר, האם יש להם דין רה״ר, באלו תנאים, ומה הטעם?

יא. כשיש לרה״ר חומה;
1) אלו ב׳ תנאים בעינן שיהיה רה״ר?
2) מה הפי׳ מפולשים משער לשער?
3) מה הפי׳ בדברי המג״א דיש לאותו דרך כל דין רה״ר?
4) מה דין הרחוב והשוק שבתוך העיר המתרחב מכנגדה פילוש?
5) ומה דין היערות הסמוכים לדרכים?

יב. 1) לדעה שניה בשו״ע, איזה תנאי בעינן עוד שיהיה רה״ר?
2) במה נחלקו ב׳ הדעות?
3) באר היטב האם דעת השו״ע כדעה ראשונה או כדעה שניה?

יג. 1) מהי הכרעת המשנ״ב להלכה?
2) איזה נפק״מ להלכה מביא הביאוה״ל הנובע מהכרעתו בנידון זה?
3) ובאיזה אופן אפשר לפסוק כהדעה האחרת?

<u>סעיף ח-ט</u>

יד. מבוי שהוא רחב ט״ז אמה ומתקצר בקצתו, האם יש לו דין רה״ר?

טו. מבוי שאין בכל משך המבוי ט״ז אמה, האם יש לו דין רה״ר באופנים דלהלן;
1) כשיש לו יג אמות ושליש וארכו לרוחב רשות הרבים?
2) כשיש לו יג אמות ושליש וארכו לאורך רשות הרבים?
3) כשיש לו רק עשר אמות, וארכו לאורך רה״ר?
4) והאם בעינן שיהא מפולש לרה״ר מצד אחד או משני צדדיו?
5) ומה כתב המשנ״ב לבאר הנפק״מ בין מה שמבואר כאן לבין מה שמבואר בסי׳ שסד דמבוי המפולש בשני ראשיה לרה״ר אין דינו כרה״ר?

טז. מבוי שאין לו שיעור רה״ר, וכלה לארכו לשער העיר מזה ומזה האם יש לו דין רה״ר, ומנלן?

<u>סעיף י</u>

יז. דבר שאינו גבוה ג׳ טפחים המונח ברה״ר, האם יש לו דין רה״ר?

יח. בגבוה מג׳ טפחים עד ח׳, האם יש לו דין רה״ר;
1) כשהוא רחב ד׳ על ד׳ טפחים?
3) כשאינו רחב ד׳ על ד׳ טפחים?
4) כשארכה יותר מד׳ טפחים ורחבה פחות מד׳ טפחים?
5) באופן שרבים מכתפין בו האם מהני לשוויה רה״ר?

יט. בגבוה ט׳ טפחים מצומצמים;
1) מה הדין כשרבים מכתפים עליו, ברחב ארבעה ובאינו רחב ארבעה?
2) ומה הדין כשאין רבים מכתפים עליו, ברחב ארבעה ובאינו רחב ארבעה?
3) ומה הדין בראוי לכתף עליו?

כ. בגבוה מתשעה ועד עשרה ורבים מכתפים עליו, האם דינו כרה״ר?

כא. בגבוה עשרה ולמעלה;
1) מה דינו כשהוא רחב ארבעה על ארבעה?
2) ומה הדין כשאינו רחב ארבעה על ארבעה?

כב. 1) מה הפי׳ בדברי השו״ע: אפילו יש בו מקום כדי לחוק להשלימו לארבעה?
2) איזה פירוש הביא המשנ״ב?
3) ומה טעם לא הביא פירושו של המג״א?

<u>סעיף יא</u>

כג. 1) גומא ברה״ר, מה דינה כשאינה עמוקה שלש?
2) ומה דינה בעמוקה משלש ועד עשרה, כשרחבה ארבעה וכשאינו רחבה ארבעה?
3) ומאי שנא גומא עמוקה תשעה מעמוד גבוהה תשעה?

כד. גומא עמוקה עשרה, מה דינה מדאורייתא ומדרבנן, ומה הטעם;
1) כשרחבה ארבעה?
2) כשאינו רחבה ארבעה?
3) כשהיא מלאה מים?
4) כשיש בה מעט פירות?
5) כשהיא מלאה פירות מעושרים?
6) כשהיא מלאה פירות טבלים?
7) והאם מהני לבטל הפירות המונחים שם?

<u>סעיף יב</u>

כה. 1) הזורק דבר ברה״ר ונדבק בכותל למעלה מעשרה, האם חייב או אסור או מותר?
2) האם יש דין כרמלית ברה״ר למעלה מעשרה?
3) נעץ קנה ברה״ר ובראשו כלי שגבוה י׳ ורחב ארבעה, איזה דין יש לכלי?

<u>סעיף יג</u>

כו. חורים שבכתלים כלפי רה״ר, מה דינם;
1) כשהם למטה מג׳ טפחים?
2) למעלה מג׳ טפחים?

סעיף יד

כז. ים הוא כרמלית.

1) מה הטעם אינו רה״י הואיל ויש לו מחיצות?

2) מה הנפק״מ בין הטעמים?

3) ומה הדין אם יש בתוך הים גומא עמוקה י׳ טפחים, מן התורה ומדרבנן?

כח. 1) שלולית ברה״ר שאינה עמוקה עשרה ואינה רחבה ארבעה ובני אדם מדלגין עליה, האם דינה כרה״ר?

2) ומה הדין אם היא עמוקה עשרה ורחבה ארבעה, מן התורה ומדרבנן?

כט. אצטבא שלפני העמודים ברה״ר;

1) איזה דין יש לו אם אינה רחבה ארבעה, או אינה גבוה שלשה, ובגבוה עשרה?

2) ואיזה דין יש לו בגבוה תשעה או מתשעה ועד עשרה כשרבים מכתפים עליה?

3) ואיזה דין יש לו ברחבה ארבעה וגבוה משלשה ועד עשרה ואין רבים מכתפים עליה?

ל. 1) כמה פירושים מצאנו לדין קרן זוית הסמוכה לרה״ר?

2) מבוי הסמוך לרה״ר ויש לה שלש מחיצות ללא לחי או קורה האם דינה ככרמלית או כרה״י לענין הזורק לתוכה מרה״ר ולענין טלטול בתוכה?

סעיף טו

לא. בית שאין תוכו עשרה וגגו משלימו לעשרה, מה דינו בתוכו ועל גבו, ומה הטעם;

1) כשאין בפנים רוחב ארבעה על ארבעה?

2) כשיש בפנים רוחב ארבעה על ארבעה?

3) והאם מותר להוציא מתוכו לרה״ר?

לב. 1) באופן הנ״ל, אם חקק באמצעו רחוק מן הכתלים ארבעה על ארבעה כדי להשלימו לגובה עשרה, האם דינו כרה״י, ומה הטעם?

2) ובאופן שאין הכתלים גבוהים עשרה טפחים מבחוץ, האם בעינן שיהיה החקק בתוך ג״ט סמוך לכותל, ומה הטעם?

סעיף טז

לג. גג הבולט על קירות הבית באופן שאין הקירות ניכרות לעומד על הגג;

1) האם דינה ככרמלית או כרה״י, ומה הטעם?

2) האם דינה ככרמלית אע״פ שגבוהה מן הארץ יותר מעשרה טפחים, לדעת הראשונים, לדעת המחבר, ואיך נפסק להלכה?

3) והאם יש שיעור כמה צריך שיהיה הגג בולט על קירות הבית?

לד. 1) מה הדין אם חלון פתוח לגג שאפשר להשתמש שם מרה״י?

2) וכמה צריך שיהיה גודל החלון?

3) ומה הדין של זיזין הבולטים מן הכותל שיש בהם ארבעה על ארבעה?

4) ומה הדין אם יש חלון מרה״י שאפשר להשתמש על ידו על הזיזין?

<u>סעיף יז</u>

לה. חורים שבבית כלפי הכרמלית, שאינם עוברים מעבר לעבר, מה דינם;

1) בפחות משלשה סמוך לקרקע?

2) בגבוהין יותר משלשה מהקרקע, וגבוהין משלשה ועד עשרה ורחבין ארבעה?

3) כנ״ל כשאינם רחבין ארבעה?

4) ומאי שנא ממש״כ הרמ״א להלן שאין מקום פטור בכרמלית?

<u>סעיף יח</u>

לו. 1) הגדר כלל דין כרמלית, מהו הרוחב והגובה שצריך לעמוד העומד ברה״ר שיקרא כרמלית?

2) נעץ קנה בראש העמוד ועי״ז נעשה גבוה למעלה מעשרה, מה דינו, והטעם?

עמוד העומד בכרמלית האם גם הוא צריך שיעור, ומה הטעם?

3) איך מודדין בימים ונחלים למים שהוציאו מהם, היכן מותר לטלטלן, בגובה וברוחב?

4) בור העומד בכרמלית עמוק מאה אמה, רחב ארבעה או פחות מכן, מה דינו?

<u>סעיף יט</u>

לז. 1) הגדר מקום פטור כשהוא ברה״ר, מהו הגובה והרוחב דבעינן לדבר שיהיה מקום פטור?

2) מה דינו כשדבר זה עומד בכרמלית?

3) ומה הדין אם דבר כזה עומד ברה״י?

שאלות הנוגעות למעשה

או״ח הלכות עירובין סי׳ שמה

א. נמצא ברחוב שאין בו עירוב, גילה שיש לו בכיס שעון וכדו׳, רוצה להחביאו עד מוצאי שבת.

1. יש בצד ארגז הפוך מקרטון, או מעץ, או מעץ ועליו כיסוי מקרטון, שגובהו מדוייק י׳ טפחים ורוחב מדוייק ד׳ על ד׳ או יותר, האם יכול להניחו עליו, או להחביאו דרך חורים שיש בגגו או בצדדיו לתוכו.
2. האם יכול להניחו בתוך תיבת דואר התלויה על הקיר או דלת בנין שפניה לרחוב אבל כולה בתוך המבנה, או שכולה בחוץ, או בתיבת דואר העומד כיחידה בפני עמה ע״ג עמוד מחץ לבנין, או להכניסה לתוך קופת צדקה המחוברת לקיר רחוב, או ע״ג עמוד, או שכולה עמוד, או בתוך פח אשפה, תמרור שבאמצע הכביש.
3. האם יש חילוק באיזה סוג רחוב הוא נמצא.

דבר העומד אפילו ברה״ר עצמו, כאשר הוא גבוה י׳ ורוחב ד׳ על ד׳ הוא שיעור רה״י, פחות מרוחב ד׳ הוא מקום פטור, רחב ד׳ פחות מגובה י׳ הוא כרמלית, וכאשר השיעור הוא מדוייק,

בתוך המחיצות עצמם לכו״ע אין נחשב כמקום דע״ד ומותר להכניס שם לכתחילה דהוי מקום פטור, ועל גביו נחלקו הפוסקים, וכתב המ״ב שיש מחלקים בין אם המקום למעלה הוא חזק או חלש. מקום פטור העומד ברה״ר נחשב כמקום פטור, אבל כשעומד ברה״י דינו כרה״י, אבל אם יש לחשוש שאינו ודאי כגדרי רה״ר אלא כרמלית דינו תלוי בב׳ דעות ברמ״א שבסי״ט האם במקום פטור שבכרמלית מוגדר כמקום פטור, ומאידך תלוי גם האם נחשב ככלי כי אין מקום פטור בכלים כמש״כ המ״ב סק״ז.

ב. הולך ברחוב ראשי.

1. נפל לו הכובע או הלך עם ילדו ונפל מוצץ מתחת למכונית, האם יכול להרימו.
2. וכן אם נפל לו סמוך ממש, אבל מתחת לתחנת אוטובוס או מרפסת הבולטת החוצה.
3. רחוב סואן שמחתיו יש גשר החוצה את הכביש, האם ניתן להעמיד צוה״פ משתי צדדיו שיוכלו לטלטל בו, וכן להכניס משכונה המעורבת ישירות אליו עגלות וכדו׳.
4. מנהרה שמתחת לכביש, או כביש שמעליו יש גשר, האם ניתן לעשות צורת הפתח מב׳ צדדיו ולטלטל בו. וכן לעשות צוה״פ בבנינים שאליהם המנהרה יורדת או הגשר יורד.

מתנאי רה״ר שלא יהיה מקורה. ויש לדון האם מקורה זמני מבטל את הרה״ר, ואז נחשב אותו מקום ככרמלית וממילא אפילו תוך ד׳ לא יוכל לקחת מתחת לקירוי למקום שעומד דמוציא מכרמלית לרה״ר [כמבואר במ״ב סו״ס שמ״ו] ובחזו״א סימן ס״ב לדף צ״ח מחלק שזמני אינו מבטל אבל אם יש מעליו רה״י כגון תחת מכונית כן מתבטל הרה״י. עוד יש לדון האם דוקא כשכולו לאורך או רוחב מקורה, או כל משהו שבו שמקורה אותו מקום עצמו מתבטל מרה״ר, וממילא גם מרפסות וכדו׳ הבולטים לרה״ר תחתם לא יהיה רה״ר, והאם כבישים גדולים מקורים כגון מנהרות לא יהיה רה״ר. ומ״מ עדיין יש לדון כאשר אינו רה״ר אבל יש לו בקיעת רבים שמא לא יועיל מחיצות מחמת אתי רבים ומבטלי.

ג. **גר בקומה שניה, נפל לו מהחלון ע״ג גג או סכך של השכן**.

1. החצר והמקום אינם מוקפים, האם יכול להכניס את החפץ חזרה.
2. וכן אם נפלו חפצים מבחוץ לבנין ע״ג רצועות ביטון הבולטים מקירות הבנין, או מזגנים הבולטים, האם ניתן להכניסם.
3. האם יכול לפחות להכניסו בתוך הגג בפנים יותר שעד אחרי שבת לא יפול.
4. האם יש חילוק באיזה גובה נמצאים המזגנים והרצועות.
5. האם יש חילוק איזה גישה יש מהבית אליו.
6. גשר רחב וגדול שנוסעים בו מכוניות כשיעור וגדרי רה״ר, האם ניתן לערבו. וכן כביש שמעל מנהרה האם נחשבת לרה״ר.

בשו״ע מבואר שגג הבולט בצורה שאין המחיצות שלמטה ניכרות, מעלת המחיצות מתבטלת ואינם יכולים להועיל ללמעלה, והוי ע״ג כרמלית, ואע״ג דאין כרמלית למעלה מי׳ טפחים דין זה הוא רק לענין אוירה דהיינו כאשר הכרמלית עצמה למטה מי׳ כשמגיע מלמטה אינו עולה למעלה מי׳ אבל לא כאשר הכרמלית עצמו עומד גבוה מי׳, דבכה״ג גם

בה עצמה אסור לטלטל יותר מד אמות, אבל אם חלון פתוח לה נחשב כחורים ומותר, אמנם רק בחלון שיש בו ד׳ על ד׳, דהיינו שלא כל חור שממנו יש גישה מתירו. אבל במ״ב הביא דעת הא״ר והגר״א שחולקים שגם בכה״ג שאין חלון פתוח לא הוי כרמלית אלא מקום פטור. עוד הביא הביה״ל מחלוקת ושמסתימת הפוסקים נראה שגם כאשר הוא בולט פחות מד״ט מבטל מחיצות, ומ״מ בצירוף דעת הגר״א מתיר. ויש לדון מאחר ודין כרמלית למעלה מי׳ נלמד מאין רה״ר למעלה מי׳, האם יחלקו גם להיפך דהיינו רה״ר שהיא גבוהה מקרקע עולם י׳ האם תיחשב רה״ר, וכגון גשרים רחבים שמצד שיעורם ומהותם יש להם שיעור לדעת המחבר יחשבו רה״ר אבל לדעת הגר״א מאחר והם גבוהים מקרקע עולם לא יחשב לרה״ר.

ד. רחוב ראשי החוצה את העיר.

1. האם ניתן לעשות צורת הפתח לארכו כדי להכליל את המדרכה ולצרפם לבנינים.
2. יש באמצע הכביש אי תנועה, גדר, או צמחים, האם הרחוב מתחלק לפחות מכשיעור מלהחשב רה״ר.
3. בצד הכביש כל אורך הרחוב מיועד לחניה, והוא מקום שתמיד חונים, האם הם ממעטים את שיעור רוחב הרחוב, והאם מהוים מחיצה להפריד את המדריכה מצירוף השיעור.
4. וכן אם מעל המדריכה ישנם מרפסות וכדו׳ האם אותו שטח יורד מחישוב רוחב הרה״ר.
5. מדריכה גבוהה שרכבים לא עולים, או כל שיש דוקרנים שאינם יכולים לעלות, האם כל המדרכה אינה מצטרפת לרוחב הרה״ר.
6. רחובות ראשים שיש חפירות באמצע לאורכם, כאשר מחמת זה לכל צד אין שיעור ט״ז אמה, האם ניתן לסדר לו עירוב.
7. והאם תלוי איזה עומק ורוחב הוא.

באגרו״מ כתב אם אינו גבוה אין סיבה שיבדל ממנו, וגם אינו נחשב לצידי כי משמש להילוך כרה״ר עצמו, אמנם כל הנידון הוא רק על הצד שצריך ס׳ רבוא דאל״כ הכל נכלל ברה״ר עצמו. והאם מאחר ורה״ר מקורה אינו רה״ר יכול גם כל חלק קטן שבו לחלקו, ובבית אפרים כתב לענין מחיצות לארכו שכשיש רבים דבקעי מב׳ צדדיו מבטלים אותו, וכשמכוניות חונות בצדדים כתב באגרו״מ שאינו ממעט מאחר והוא ארעי וגם מצד הרשויות מונעים מלהעמיד לזמן מרובה, וגם אם לא עדיין יש לדון כאשר יש רשות באמצע כן מחלקו, וגם בפינה אין דרך האנשים הרי״ז הרע״א על ס״ז שאפילו גבוהות ג״ט, וכעי״ז במנח״ש ח״ב ל״ה י״ט, ואגרו״מ ח״ה כ״ח ג׳ ח׳,

ה. רחוב ראשי המוגדר כרה״ר.

1. יש חפירה באמצע הכביש, נפל לתוכו מוצץ כובע וכדו׳ האם מותר להוציאו משם.
2. וכאשר החפירה מכוסה בצורה זמנים עם קרשים וכדו׳ עמד סמוך והפל לו מוצץ וכדו׳ עליו האם יכול להרימו.

3. וכן כל בור ניקוז או ביוב עם מים או בלי שנפל לו לתוכו מוצץ כובע וכדו׳ ועומד ממש סמוך, האם יכול להרימו, וכאשר נפל על הכיסוי הקבוע, או הזמני שלו.
4. וכן אם גילה שהמוצץ בידו או כובע של התינוק נמצאת בצד השני של הבור, האם יכול לעבור לשם להניח עליו, או ממקום עמידתו להניח עליו, כשהוא מכוסה וכשאינו מכוסה.

בור באמצע רה״ר נחשב לרה״י, ואם הוא מכוסה לגמרי קבוע אינו בוקע ועולה [כמבואר בסוגיין בעירובין לגבי מערה], ויש לעיין בכל כיסוי ארעי, אבל אם אינו מכוסה מבואר בסי״א שגומא מתחלק דרגת עומקו ליחשב כרמלית או רה״י. וגם אם הוא מלא מים מבואר בס״ק מ״א שהמים לא מבטל את המחיצה וממילא נשאר רה״י, אמנם במ״ב נראה שיש חילוק בין מים עכורים לשקופים וצ״ע. וממילא גם להעביר מהצד השני שלו הרי״ז כמעביר מרה״ר לר״ה דרך רה״י דאוירה רה״י עולה למעלה.

ו. הולך ברחוב בינעירוני שאינו רחב ט״ז.

1. משני צדדיו ישנם פרדסים פתוחים מופקרים, עף לו הכיפה האם יכול לבקש מגוי שיביא לו.
2. המהלך במקומות פתוחים סמוך לפסי הרכבת נפל לו הכיפה צמוד ממש ע״ג המסילה האם יכול להרימו ולהלבישו.

מתנאי רה״ר שיהיה ס׳ ריבוא וט״ז אמה וברב פעלים והמהרש״ם דנו האם צריך שיהיו ביחד או שגם אם רק בחלק קטן ברחבו הס׳ ריבוא עוברים מאחר והשאר הוא חלק ממנו ולא רק צדדים נחשב שיש כאן ט״ז אמה וס׳ ריבוא. אמנם יש לעיין שהמהרש״ם מיירי שמהלכים לצידו אלא שאינו העיקר ולא כאשר בצדדיו אין הילוך כלל.

ז. פח אשפה של הבנין מונח על גבי המדריכה.

1. רוצה לפנות זבל מביתו, האם יכול לזרוק את השקית מהחלון ישר לתוך הפח.
2. עומד ברחוב סימטא וכדו׳ יש לו מצא בכיסו טישו וכדו׳ האם יכול להכניסו לתוך הפח כשסמוך אליו ממש.
3. והאם יכול להניח בתוך פחים קטנים ברחוב המחוברים במתקן וכדו׳.
4. האם יש חילוק אם הוציאו מביתו או שלקח אותו מתיק העגלה שהיה בחצר.

מבואר בס״ה-ו. כל כלי גבוה י׳ ורוחב ד׳ הוי רה״י, ולא רק על גביו רה״ר אלא גם תוך חללו אפילו שהוא סמוך לקרקע, ועולה עד לרקיע, אבל רה״ר אין למעלה מי׳, וממילא כשהפח גבוה יכול לזרוק מרה״י לתוכו. וכשהפח מונח ברחוב ואין בו שיעור רה״י מאחר ואין כרמלית בכלים מצד עצמו אלא נמצא ברה״ר נחשב כמותו, ממילא כשעומד סמוך אליו תוך ד׳ יכול להניח בו, אבל אם הוא מחובר לקרקע מבואר בשעה״צ שגם ברה״ר נחשב ככרמלית וממילא אם עדיין לא עצר יכול להניחו בכרמלית, ובפחות מרחוב י׳ נחשב כמקום פטור ויכול להניחו שם.

ח. רוצה לטבול בים.

1. האם יש לו אפשרות להניח בגדיו סמוך למים ולטבול.
2. האם יש הבדל מה עומק המים שנכנס בה.
3. האם שונה כאשר יטבול במקום שבסמוך ממש ישנם סלעים גבוהים או שובר גלים ויניח בגדיו עליהם.
4. וכן אם יכניס לפני שבת כסא וכדו' לתוך המים ויכנס מעוטף במגבת ויניחנו עליו ויטבול סמוך.
5. וכן מי שנמצא במקום שיש בחצר בריכה פרטית אבל החצר אינה מגודרת כדין, האם יכול לטבול בה.

ים נחשב ככרמלית, ומבואר בסימן שכ"ו שאסור לטבול וליצא עם מים דנחשב כטלטול, ולהניח מגבת להסתפג לא יוכל אלא בסמוך תוך ד"א וזה א"א מאחר וממקום שיוצא מהטבילה גם בתוך הים כבר אינו יכול להלך ד"א, ואם יניח על גבי סלעים קרוב אם גבוהים י' הוי רה"י ואסור, ואם יניח בפנים על כסא הרי"ז כלי שבכרמלית שדינו ככרמלית וממילא תוך ד' יוכל לטלטלו, ובבריכה אם היא מגודרת כדין כשיוצא מוציא המים מרה"י לכרמלית, וגם במקומות שיש סלעים אינם משמשים כמחיצה כי אינו ניכר לעומד בתוכו.

ט. עיר שיש בה כבישים ראשים גדולים.

1. האם ניתן לערב אותה.
2. האם יש חילוק אם הכבישים ישרים או מגיעים לכביש אחר המוביל לרחבו.
3. והאם יועיל שיקיפו את כולה בגדר.
4. וכן עיר גדולה המוקפת בגדר בטחון כולה, האם ניתן לטלטל בה.

רה"ר המוקף חומה מועיל לערב, אבל אם יש בה רה"ר המפולש אינו מועיל, אבל עדיין ניתן לערב ע"י שיוקף במחיצה עם דלתות בתנאיו, אבל כאשר המחיצות רחוקות מאוד אינם מחשיבים אותו לרה"י. ובריטב"א כתב מחיצות שאינו ניכר לעומד בתוכו ויש לעיין מהו שיעורו ובח"א כתב עד ט"ז מיל ונפק"מ לערים גדולות מאוד ויש בהם שאלה של רה"ר כגון ירושלים וכדו' אבל יש גדר מערכת רחוקה מאוד המקיפה גם ללא צוה"פ.

י. מצא בחצר ביתו הגדור מהכביש חפץ חשוב ורוצה להטמינו.

1. האם יכול להרימו ולהניחו ע"ג גדר החצר.
2. והאם יכול לתוחבו לתוך חור הניקוז שבחצר.
3. הולך ברחוב רוצה לקשור לילד שרוך וכדו' האם יכול להושיבו ע"ג גדר גבוהה י' או פחות.
4. מצא ברה"ר תכשיט יקר או נקרע לו תכשיט והוא בידו, האם יכול להכניסו לתוך חור שיש בקיר הסמוך.
5. האם יש חילוק בין אם החור עובר לחצר או סתום.

6. רואה דף גניזה ברחוב האם יכול להרימו ולהניחו ע״ג גדר, או לתוחבו לתוך צינור ברז שריפה שברחוב.
7. עומד ברחוב שמאחורי חצר ביתו, נזכר שהמפתח בכיסו האם יכול לתוחבו לצינור המנקז את מי הגשמים מחצירו לרחוב וכשיחזור יקחנו בחצר.
8. בכל הנ״ל האם יש חילוק בין רחוב ראשי צדדי סימטא גינה פתוחה וכדו׳.
9. בשתי האופנים האם יש הבדל באיזה גובה הנקב, ומה רוחבו, וגודלו.

כותל עצמו המקיף רה״י אפילו שאינו רחב כלל נחשב ע״ג רה״י כמבואר בס״ג, וממילא להניח עליהם הרי״ז כמכניס לחצר, ולהניח בתוך החצר עליהם למרות שהמקום פרוץ לחוץ מותר כמו שמניח בתוך החצר עצמו, וכן להושיב עליו ילד מבחוץ, יתירה מכך אפילו גבוה רק ה׳ אבל החצר שאותה היא גודרת נמוכה מהכביש ה׳ וביחד הגובה הוא י׳ הביא בחזו״א [ס״ב י״ג] מחלוקת ראשונים האם המחיצה נחשב רה״י. להכיס לתוך חורי רה״י המפולשים מרה״ר לרה״י הרי הם כרה״י ונחלקו הראשונים האם גם באינו רחב ד׳ חייב עליו המכניסו מרה״י כמבואר במ״ב, אבל בנמוך י׳ הביא במ״ב שסתימת המחבר והרמ״א שנחשב ג״כ לרה״י וממילא להכניס לשם מהחצר מותר אבל מרה״ר חייב אבל הביא מהא״ר שהוא מחלוקת ראשונים ושכן דעת הגר״א שהוא נחשב כחורי רה״ר, ולפי״ז דינו שוה לדין הבא שכאשר החור הוא רק מבחוץ ולא מבפנים נחשב לחורי רה״ר שאם הוא נמוך מג׳ דהיינו צמוד לקרקע הרחוב ה״ז כרה״ר ובגבוה ממנו שמתחלק לפי גובהו שגבוה י׳ ורחב ד׳ רה״י, אינם גבוהים אבל רחבים ד׳ כרמלית, פחות מרחב ד׳ מקום פטור, ולענין זה רק בנמוך סמוך לקרקע חלוק שאם הרחוב כרה״ר החור כמותו ואם הוא כרמלית הוא כמותו אבל בשאר שיעורים אין חילוק בין אם מגדירים את הרחוב כרה״ר או כרמלית דגם בכרמלית מבואר בסי״ז שחוריו נידון כפי גדלו ואפילו בחרב פחות מד׳ שאין מקום פטור בכרמלית מ״מ מבואר במ״ב שכאשר הוא מהצד יש מקום פטור.

יא. סורגים הבולטים לרחוב.

1. האם מותר להניח עליהם מבחוץ דברים.
2. והאם אפשר להניח דברים על אדניות שמחוץ לחלון עליו או תלוים על הקיר מבחוץ.
3. וכשגר בקומה נמוכה האם מבחוץ ניתן להניח עליהם.
4. עומד ברחוב שכח בכיסו מפתח וכדו׳ האם יכול להניחו ע״ג מנוע מזגן הבולט מבית.

הסורג עצמו בפנים מאחר והוא לבוד הוא רה״י, ומבחוץ וכן שאר האופנים בחלקם נחשב כחורי רה״י, אמנם יש לדון האם מנוע מזגן שאינו משמש לעקירה בעצמו לרה״י ג״כ נחשב לחורי רה״י.

יב. ילד טיפס ברחוב על גג מכונית.

1. מפחד לרדת לבד, האם מותר להורידו.
2. וכן אם טיפס על תלולית חול או ערימת אבנים, האם יכול להורידו.
3. וכן אם התיישב על ספסל, קופה, אי תנועה, האם יכול להורידו.

תל שגבוה י׳ ורחב ד׳ רה״י פחות מכאן בגובה כרמלית ברחוב מקום פטור וגם אם אינו ישר אלא אלכסון כל שמתלקט י׳ בשיפוע ד׳ נחשב רה״י. תלוי ברוחבו וגדלו והאם עומד ברה״ר או

כרמלית וא״כ צריך לחשוש ברחוב לב׳ צדדיו וגם מתחלק אם מחובר וקבוע או לא. אבל אם לא הולכים עליו יש לדון אי נחשב ככרמלית או שמאחר והוא באמצע הרה״ר ממש בטל אליו. וספסל מאחר ואין לו מחיצות גם אם יהיה גבוה י׳ יחשב כרמלית ולא רה״י.

יג. רחובות שבתוך שכונה האם ניתן לערבם.

1. כאשר בשתי קצוות הרחוב או רק בצד אחד עובר רחוב ראשי.
2. ואם הרחוב פתוח רק לרחוב כמוהו והשני פתוח ומגיע לרחוב ראשי.
3. רחוב ראשי שבצידיו יש שקע הממשיך לארכו אבל מובדל ע״י גינה ברחוב, האם ניתן לערב את אותם בנינים.
4. וכן אם בחלק מהמדריכה יש עמודים החוסמים את מעבר כלי רכב או עגלות, או שבין הכביש יש צמחים פרחים וכדו׳ האם ניתן אותו מקום לערב עם הבנינים שלו.
5. האם יש חילוק מה רוחב אותם סימטאות.
6. רחובות ראשיים שיש בהם בצד מפרץ חניות, או על המדריכה מפרץ חנויות, האם ניתן לערבם.
7. ישוב קטן וכביש העובר באמצע הישוב מגיע לשתי שעריו שבהם שתי יציאות לכבישים בין עירוניים האם ניתן לערב את הישוב בצוה״פ.
8. ואם לישוב יש כביש הסובב את כולו ותחלתו בכביש ראשי.
9. וכן ישוב קטן שתחלת הכניסה אליו מכביש בין עירוני וממשיך ממנו רחוב ישר לתוך הישוב או אלכסוני ונהפך לסימטא או רחוב צר העובר את הישוב, האם ניתן לערבו בצוה״פ.

מבואר בס״ח שמבואות הרחבים ט״ז אמה ומתקצרים אם ארכן לאורך רה״ר אפילו שאין בהם ט״ז אמה נחשב רה״ר, ובמ״ב שאפילו אם אינו המשך הרחוב שנהיה יותר צר אלא בכל משכו אין ט״ז אמה אם ארכו לאורך רה״ר ורבים בוקעים בו ומפולש לו נחשב רה״ר ומשמע שאפילו קצר הרבה ג״כ נחשב לרה״ר, ובביה״ל ד״ה ומתקצרין הביא מחלוקת האם רק כאשר ב׳ צדדיו מפולשין או גם אם רק צידו אחד כלה לרה״ר, אלא שבס״ט מבואר שם יש להם י״ג אמה ומפולשים לט״ז נחשב לרה״ר אבל פחות לא, ובביה״ל ד״ה י״ג האם ס״ח וס״ט הוא מחלוקת ראשונים האם יש שיעור שפחות ממנו גם מפולש אין שם רה״ר או שס״ח מיירי שהמבוי הולך לאורך רה״ר ולזה אין שיעור וס״ט מיירי שהולך לרוחב וזה רק י״ג אמה, ובשעה״צ סקכ״ט ציין לביאור בגר״א ובדבריו מתבאר שאפילו המבוי עד ד׳ טפחים נחשב רה״ר, ויש לדון אם כאשר נהיה צר יותר נחשב רה״ר גם המשך של רחוב ראשי הנכנס אח״כ לישוב ומתעגל קצת שעדיין אינו מוגדר שהוא לרחבו ויהפך יותר צר עד כדי סימטא ברחוב עדיין יקרא רה״ר. ובביה״ל ד״ה ושני כתב שגם אם המבוי כלה משני צדדיו לשני שערי העיר שעובר בהם דרך הרבים אפילו שלמבוי עצמו אין שיעור מאחר ורבים בוקעים בו ודרך מעיר לעיר נחשב רה״ר מקבל גם רחוב זה שם רה״ר ויש לעיין האם כשהרחוב עגול משתנה הגדרת הרחוב או לא משתנה, והאם גם כאשר הוא פתוח ומפולש ב׳ צדדיו לאותו מקום עצמו.